

פ ר ו ט ו ק ו ל
ישיבה כ"ח/תש"ל של הממשלה
כ"ו בטבת התש"ל - 4.1.70
(אחר הצהרים)

נכחו השדים: ג. מאיר - יו"ר

- א. אבן
- י. אלון
- י. אלמוגי
- מ. בגין
- י. בורג
- י. ברזילי
- ח. גבתי
- א.ל. דולצין
- מ. דיין
- ש. הלל
- ע. ויצמן
- ז. ורחפטיג (מאמצע סעיף 257)
- ח. לנדאו
- י. ספיר (מאמצע סעיף 257)
- פ. ספיר
- ש. פרס (מאמצע סעיף 257)
- מ. קול
- א. רימלט
- ו. שם טוב
- ח.מ. שפירא
- י.ש. שפירא
- ז. שרף (מאמצע סעיף 257)

נעדרו השדים: י. גלילי (חולה)

- מ. ארנון - מזכיר הממשלה
- א. אגמון - המנהל הכללי, משרד האוצר (בסעיף 263)
- צ. דינשטיין - סגן שר האוצר (בסעיף 263)
- ד. הורוביץ - נגיד בנק ישראל (בסעיף 263)
- מ. נוידרפר - הממונה על הכנסות המדינה (בסעיף 263)

- סדר היום:
- 255. נסיעות שרים
 - 256. האצלת סמכות לראש הממשלה למנות ממלא מקום למזכיר הממשלה
 - 257. ביקור שר החוץ בגרמניה, הולנד, בלגיה ולוקסמבורג
 - 258. מינוי מנהל כללי למשרד התיירות
 - 259. מינוי הממונה על החקציבים
 - 260. מינוי חברי הממשלה לוועדות המינויים לדיינים ולקאדים
 - 261. יחסי ישראל-צרפת
 - 262. סקירה בטחונות
 - 263. הצעת החקציב לשנת הכספים 1970/71 - המשך הדיון

252. נסיעות שריםראש הממשלה ג. מאיר:

אני פותחת את הישיבה.

אנו מתבקשים לאשר נסיעתו של שר האוצר לארצות הברית, בשליחות הבונדס, למשך שבועיים, החל מה-8 בינואר. שר המשפטים ימלא את מקומו בעת העדרו מן הארץ.

כמו כן אנו מתבקשים לאשר את נסיעתו של חשר דולצין לג'נבה, בשליחות המגבית, למשך יומיים, החל מיום 13 בינואר.

מ ח ל י ט י ם:

א. לאשר את נסיעתו של שר האוצר לארה"ב, בשליחות הבונדס, למשך שבועיים, החל ביום א' בשבט התש"ל (8.1.1970).

שר המשפטים ימלא את מקום שר האוצר בעת העדרו מהארץ.

ב. לאשר את נסיעתו של חשר א.ל. דולצין לג'נבה, בשליחות המגבית, למשך יומיים, החל ביום ו' בשבט התש"ל (13.1.1970).

253. האצלת סמכות לראש הממשלה למנות ממלא מקום למזכיר הממשלה

ראש הממשלה ג. מאיר:

מונחת כאן הצעת החלטה האומרת שכאשר מזכיר הממשלה נוסע או אינו יכול למלא את תפקידו מסיבה כלשהי, שלא כל הממשלה תצטרך להחליט על מינוי ממלא מקומו, אלא שראש הממשלה יוסמך להחליט על כך.

מ ח ל י ט י ם: בתוקף סמכותה לפי סעיף 31(א) לחוק יסוד: הממשלה, מחליטה בזאת הממשלה לאצול לראש הממשלה את הסמכות למנות ממלא מקום למזכיר הממשלה כל אימת שמזכיר הממשלה ייעדר מן הארץ או ייבצר ממנו זמנית למלא את תפקידו.

254. ביקור שר החוץ בגרמניה, הולנד, בלגיה ולוקסמבורג

ראש הממשלה ג. מאיר:

שר החוץ יענה על שאלות שנשאלו לפני הצהרים.

שר החוץ א. אבן:

היו שתי שאלות, האחת נוגעת לגרמניה המערבית והשנייה לצרפת. בחשיבי על השאלות לגבי צרפת ארצה למסור על השיחה שהיתה שלושם בפאריס, אולם אשיב תחילה לשאלות שנשאלה על ידי חשר בגין בקשר לנסיעתי לגרמניה המערבית.

כזכור לממשלה, הממשלה והכנסת החליטו ב-1965 על כינון יחסים דיפלומטיים עם גרמניה המערבית. כידוע לממשלה, יצא שגריר בשם נשיא המדינה, אשר הבטיח לפעול לקידום היחסים ולהרחבת הקשרים בין שתי הממשלות ושני העמים. מאז ועד היום עומדת ממשלת גרמניה הפדרלית בקפדנות על כל אותן זכויות וקשרים הנובעים מכינונם של יחסים דיפלומטיים, ומזכירה לנו מדי פעם בפעם תופעות אשר אינן עולות בקנה אחד, לפי דעתה, עם העובדה שישנם יחסים דיפלומטיים בין שתי המדינות, אם בתחום הדיפלומטי ואם בתחום התרבותי.

לגבי הביקור המוצע - ב-1968 ערכתי ביקור רשמי בארצות סקנדינביה. ממשלת גרמניה המערבית הזמינה אותי לערוך ביקור רשמי בבון. ראש הממשלה המנוח הציע או לא לענות בשלילה עקרונית, אך לומר כי מאוחר מדי לעשות סידורים להארכת העדרותי מן הארץ. השגריר פאולס ביקש אז שאם וכאשר אערוך ביקור רשמי במדינות מערב אירופיות, אודיע על כך לשגרירות שלו, כדי לתת לממשלת גרמניה הזמנות להזמין אותי רשמית לביקור ברפובליקה הפדרלית. בינתיים ביקרו שדים גרמניים רבים בישראל, ושני ראשי ממשלות גרמניים לשעבר ביקרו בישראל כאורחיו של ראש ממשלת ישראל. לאחרונה, כאשר פירסמה ממשלת הולנד על ההזמנה ששלחה אלי לבקר בהאג, הופיע השגריר קנוקה למחרת היום והתחיל בגישושים על אפשרות ביקורי בבון. עכשיו יש, כאמור, הזמנה רשמית. פעמים נפגשתי עם מר בראנדט כאשר היה בניו-יורק בהיותו שר החוץ, לרגל עזרה חשובה שעזר לנו בשנים 1967 ו-1968, כאשר הוא מנע למעשה את קבלת תורתו של דה-גול על ידי אירופה המערבית כולה, ופעמיים התייחס בראנדט לצורך בקיום מהלך חילופין הן על ידי ביקור משלחת פרלמנטרית והן על ידי ביקורו של שר החוץ בבון. עכשיו ההזמנה של הממשלה הגרמנית היא שאבוא לביקור רשמי במסגרת ביקורי הרשמיים בהאג, כבריטל ובלוקסמבורג.

לגופו של עניין, ממשלת ישראל מעולם לא נמנעה מלאשר ביקור מוזמן של שר חוץ בשום מדינה המקיימת יחסים דיפלומטיים אתנו. עכשיו, אם יש צורך הפעם, לאור הרקע המוכר, המיוחד, חשוב לדעתי שיוקדש דיון לערעור זה ויוכרע ללא דיחוי, כי אי היענות להזמנה זאת בנסיבות הללו היא בעלת

משמעות מרובה.

אלה תולדות הביקורים אשר הוחלפו בין גרמניה לבין ישראל. שרים גרמניים שביקרו בישראל: שר המשפטים היינמן, עכשיו נשיא המדינה; שר התחבורה ליבק, שר השיכון לווינמן, שר הפנים בנדה והקאנצלרים אדנאור וארהארד, אשר ביקרו בארץ כאורחי הממשלה. ביקורי משלחות פרלמנטריות שלהם לאין ספור, יותר מאשר מכל מדינה אחרת בעולם.

ביקורים רשמיים ישראלים עם: שר המסחר והתעשייה ביקר בגרמניה לצורך שיחות רשמיות ב-1966 וסקר יחד עם ארהארד ובראנדט ושרים אחרים את מכלול הקשרים הכלכליים. שר החוץ שוגר על ידי הממשלה לבון, כנציג הממשלה להלוויתו של אדנאור. אגב, לא כל מדינה בעולם שלחה שר החוץ או שלחה שר בכלל. משלחת הכנסת נסעה לפני זמן מה. ביקורים שאמנם אינם מחייבים את הממשלה, אבל שלא התקיימו ללא התייעצות הממשלה: מזכיר הסדרות העובדים התייעץ אתנו בדבר היענותו לביקור, והוא גם קיים אותו. עד כאן לגבי ביקורים רשמיים וביקורים אשר נתעוררו על ידי הממשלה, לשם ולכאן. לא אפרט את היוזמות של הממשלה ושרים בעידוד ביקורים אחרים בגרמניה המערבית. אני כמובן אינני מטפל במזרח-גרמניה, אם כי שאילתתו של אשר ברוילי הזכירה לי כי אשר בנטוב שוחח אתי שבע פעמים על מנת שהממשלה תממן שליחת נציב תנועתו למזרח גרמניה, על מנת שישתתף בוועידה בינלאומית.

זהו המצב. לאמור, יש הזמנה כזאת, אחרי ביקורים רבים של שרים שלהם שם, ביקורים של שרים שלנו ושל משלחת הכנסת שלנו. ההזמנה גם נשלחה.

שר הבטחון מ. דיין:

כדאי לציין שבן-גוריון השתתף בהלוויתו של אדנאור, בשם הממשלה.

שר החוץ א. אבן:

ההזמנה באה עכשיו שעה שיש מאמץ לתאר את ישראל כמבודדת בעולם ובאירופה, שעה שהערבים קיוו כי הממשל החדש ירצה דווקא למשמש את קשריו עם ישראל, שעה שחביעותינו מממשלת הרפובליקה הפדראלית ברורות ונכבדות, שעה שהמדינה הגדולה האחרת באירופה מתייחסת אלינו כפי שצתייחסת - ועל זה אומר משהו לגבי המצב בצרפת - שעה שבשאר מדינות אירופה התגלו לאחרונה סדקים בדעת הציבור, שעה שרוג'רס טוען למשל שאחת מסיבות הפעולה האמריקאית האחרונה היא שבמעמד ישראל באירופה מתגלית אירוניה, ואם לא נתחזק באירופה - אל נחשוב כי נתחזק בארצות הברית.

על רקע זה נראה לי כי כל הצעה לא להיענות להזמנה הזאת תהיה חסרת הגיון, תהיה חסרת רציפות, לא קפאון אלא נסיגה לעומת כל המהלכים שהיו עד כה, וביטוי להעלבה, מרירות וצמצום המעמד.

על כן, אני אפילו משתומם על העלאת ההצעה הזאת חמש שנים לאחר כינון היחסים ואחרי כל המהלכים אשר ציינתי. יש הגיון הגורר הגיון...

שר הפיתוח ח. לנדאו:

השאלה אינה גוררת האשמה.

שר החוץ א. אבן:

היא לא האשמה, כי הממשלה לא היתה מאשרת את הדברים הללו אילו היו בהם האשמות.

על רקע הדברים האלה ישנה ההזמנה הזאת, ואני מציע שנתייחס אליה כאל כל הזמנה של מדינה המקיימת יחסים דיפלומטיים אתנו. אילו דובר על מפנה חדש ביחסים, היה המצב שונה, אבל פה מדובר בתוצאה הגיונית של החלטת הכנסת והממשלה על כינון יחסים דיפלומטיים.

ראש הממשלה ג. מאיר:

ברצוני לשאול האם יש ערעור על כך. אחרת, הייתי מציעה לקיים הצבעה ללא דיון. הרעות על גרמניה והיחסים עם גרמניה כל כך ידועים ואני חושבת שפשוט חבל על הזמן.

השר מ. בגין:

אני מבקש סליחה. אני מבקש את רשות הריבוי לאור דבריו של שר החוץ אשר לא השיב על השאלה, אלא נימק עמדתו. זאת זכותו. אני חושב שזוהי זכותי לנמק דעתי ודעת חברי.

שר הדתות ז. ורהפטינג:

אני רוצה לשאול גם את השר בגין, מהי התועלת בהבאת העניין להכרעה בממשלה? אין שום ספק שהממשלה תאשר את הנסיעה, מה גם שזוהי החלטה לנסיעה שגרתית במסגרת היחסים הקיימים ועל-פי החלטת הממשלה...

ראש הממשלה ג. מאיר:

אין זה לסדר. זוהי אפילציה.

שר הדתות ז. ורהפטינג:

זוהי אפילציה כדי לא לתת לעניין הזה חשיבות פוליטית מיוחדת. לדעתי, מספיקה השאלה והחשובה ויש להשאיר זאת למהלך הדיפלומטי הרגיל.

השר מ. בגין:

אני מוכן להסתכן בהגדרות של שר החוץ, אשר השמיע את התשובה לפני ששמע את הדיון לעצם העניין של הביקור שלו המתוכנן בגרמניה, לאמור, שההצעה היא חסרת הגיון. הגדרות כאלה אינן יכולות לפסול דעה שבאמת איננה כל כך חשובה, אבל מדי פעם בפעם ניתנת לה אקטואליות. לפי דעתי, לא זו כלבד שהצעה זו ששר החוץ לא יבקר בגרמניה הינה הגיונית, היא תוצאה של מה שקרה בגרמניה לפני שהחליטו הממשלה והכנסת על כינון יחסים דיפלומטיים ולפני שהוקמה מדינת ישראל, אלא שההימנעות מן הביקור הזה, לפי הערכתי, היא ממש בבהיגת צו. אבל מוכן מאליי שהרוב יחליט, שר הדתות. יש להשתומם על התגובה הזאת. בעיניי ההתפרצות הזאת מעוררת תדהמה עמוקה.

יש להשתומם גם על ההגיון הזה, האומר: אנו כולנו צריכים להניח שגרמניה, לגבי מדינת היהודים, היא ככל הארצות; יש ביקור בארצות בנלוס ואנב אורחה יהיה ביקור גם בגרמניה. אין שום הבדל בין מדינה כלשהי בעולם לבין גרמניה. יש יחסים דיפלומטיים תקינים על-פי החלטת הממשלה והכנסת בין גרמניה לבין מדינת ישראל והכל תקין. על כך באמת נסב הויכוח מאז קום המדינה. ונכון גם שהיתה התפתחות. עם קום המדינה ועד שנת 1952, אסור היה לאזרח ישראלי לבקר בגרמניה. על כל דרכון שהוצא על-ידי משרד החוץ היה כתוב: מותר להסתובב בכל הארצות זולת בגרמניה. נכון שאחר כך חלו התפתחויות וכולנו זוכרים את הדיון המכאיב מאוד על מה שכונה "הסכם השילומים" בעברית לא נכונה. מה פה לשילומים ולהסכם על רקע של מתן סכום מסוים של כסף? זה איננו מתאים בכלל למעצמות התניכית של המלח. אבל נכון, היה דיון כזה. אני זוכר - ותהיינה הרעות אשר תהיינה אשר הושמעו אז - שכל אלה אשר חיכו את ההסכם והוא הרגישו שאין פירושו התיידדות עם העם הגרמני, אין פירושו סליחה, אין פירושו כפרה ואין פירושו התיידדות. אבל נכון שאחר כך היו עוד התפתחויות, והמלה "גרייה" אשר משתמש בה שר החוץ, אולי באמת אפשר להסביר אותה על רקע של הרגשה מסוימת. נכון, צעד גור צעד, אבל האין שום גבול? האם ההסבר הוא כי אם כבר קיבלנו כסף, הרי צריך לנהוג כך וכך עם גרמניה ולשלוח את המורים שלנו אליהם ללמוד איך לחנך את ילדי ישראל? ואם הקימונו חיים דיפלומטיים תקינים צריך ששר החוץ, המייצג בכל ביקור שלו את המדינה כולה, יבקר במדינה הזאת? אין לדבר זה סוף. ואני שואל את כל אלה היושבים כאן שאלה פשוטה: שום הבדל בין יחסי ישראל לבין מדינות אחרות בעולם מצד אחד, לבין יחסי ישראל לבין גרמניה מצד שני? בדיוק כמו שנתייחס להומנה ממדינה כמו בלגיה או הולנד, אנו נתייחס להומנה כמו של גרמניה?

וכאן ברצוני לומר כי אני משתומם על כך שמלכתחילה לא הועלתה הבעיה לדיון בפני הממשלה. אין זה עניין של דיפלומטיה שגרתית. אין זה מוכן מאליי ששר החוץ יערוך ביקור ממלכתי בגרמניה. הממשלה החליט על כך, אבל קודם כל צריך לתת לה את האפשרות להחליט. אני באמת מתרעם על כך

שפורסם העניין בעתונות, כי ישנה הזמנה כזאת. אינני יודע איך נעשה הירומה להזמנה, אבל אני מניח שהירומה כולה היתה מצדו של מר בראנדט ומר שיל, אך בכל זאת, לפני שדברים אלה נקבעים, ההגיון חייב שיינתן לממשלה להחליט על עניין זה.

מוכרח להיות איזשהו הברל. זוהי דעתי. נניח שאחרי ששר החוץ יבקר בגרמניה יומין מר בראנדט - אשר היה גולה כימי שלטון הנאצים והוא גם סוציאליסט - את ראש הממשלה לבקר בגרמניה, ואז עוד פעם נאמר: מדוע שראש הממשלה לא תבקר בגרמניה? שרים אלה ואלה כבר היו שם, שר החוץ ביקר שם, ועכשיו בראנדט, אשר הינו ידיד של ישראל, מזמין את ראש הממשלה לביקור. ואז גם ראש הממשלה תיסע לגרמניה. אפשר תמיד לשאול את השאלה: בלאו הכי כבר ערכנו ביקורים, מדוע ביקור זה פסול? איך נשיב את פני בראנדט וריקס? איך תאמר ראש הממשלה: את ההזמנה שלך אינני מקבלת, כי אינני רוצה או אינני יכולה על-פי הכרתי לבקר בגרמניה?

זאת טענתי העיקרית. כולנו יודעים את ההתפתחויות. יש כאלה שמתייבים אותן ויש כאלה השוללים אותן. נכון שבניין זה יש חילוקי דעות יסודיים בין אנשים שונים, בין מפלגות שונות, אפילו בתוך המפלגות, בתוך המערכים, וגם בתוך גח"ל יש בעניין זה חילוקי דעות. אינני מכחיש זאת. השאלה שאני מציג היום היא האם באמת הממשלה והכנסת החליטו שלא יהיה עוד שום הברל ביחסים במשולש הזה - העולם וישראל הוא צד אחד, וגרמניה וישראל. שום הברל? אני חושב שעובדה היסטורית היא שהרוב המכריע של העם הגרמני המך במשטר הנאצי. אני חושב שנאצים למיליוניהם עדיין מהלכים חופשיים בחוצות ברלין, לא רק פושעים שנתפסו, אלא ממש נאצים. אני חושב שרוב הקצינים הגרמנים היום הם קצינים נאצים לשעבר. עכשיו יש לנו את כל המסמכים ביחס לשיתופו של הצבא הגרמני במערכת ההשמדה. הצבא הגרמני בכל מקום היה עושה טבעת בטחון למען ה"איינזעצגרופען". כל זה ידוע כאן.

גבירותי ורבותי, דור המושמדים הוא דור שידוע מי היה דור המשמידים, אבל דור המשמידים עודנו חי. בוודאי בדור הזה יש משהו מיוחד. לטעון כי בעקבות ההחלטות שנתקבלו עד כה הכל שריר, מובן מאליו והגיוני שביחסים בין מדינת היהודים בתור שכזו לבין מדינת גרמניה - דבר זה מעורר אצלי חמיהה גדולה.

נכון שחילוקי הדעות היסודיים ידועים, ואין לי צורך להאריך. אני רוצה להביע צערי העמוק על כך שהשאלה - לפני שנעשו הצעדים הדיפלומטיים המקובלים בעניין כל כך עדין, רגיש ועמוק - לא הובאה לדיון מוקדם בממשלה. אני מביע את כאבי העמוק על כך שהצגת העניין היא כאילו בעצם, במה יש לדון? החלטנו על יחסים דיפלומטיים, החלטנו על ביקור במסגרת הרחבת היחסים בין שתי הארצות. אני רוצה לומר שחשיקולים המדיניים היומיומיים עם כל משקלם אינם יכולים בשום אופן לשקול לגבי הבעיה המוסרית הגדולה הקיימת בדור הזה, כאשר כל הפצעים עדיין טריים, את מה שאירע לנו. יבוא נציג רשמי לארץ גרמניה, מלבד ראש הממשלה, הוא בוודאי יתקבל בכבוד רב ובוודאי יצטרך להזמין את הקנצלר פרטנר שלו לבקר בישראל, לפי כל הנימוסים הבינלאומיים. אבל כיצד יכולות גרמניה וישראל לקיים יחסים כאלו בין שתי מדינות רגילות שלא קרה דבר בין האחת לבין השנייה?

אני מציע לא לקיים את הביקור הזה. ההסבר יכול להינתן כפי שיינתן. ההסבר הנכון ביותר זו האמת. שקלנו בדבר, הממשלה שוקלת, מתחשבת בתופעות שלא היו כדוגמתן בתולדות עמנו ובתולדות אנוש, והחליטה כי ביקור זה לא ייערך. שום דבר איננו יכול לפגוע אם זו תהיה החלטה כנה וגלויה כאיזשהו אינטרס של המדינה. כולם מבינים זאת. גרמניה היא הראשונה שצריכה להבין זאת.

אני אבקש את ההכרעה בעניין זה. אני מציע כי נחליט שהביקור של שר החוץ בגרמניה לא יתקיים. הביקורים האחרים במערכת אירופה, זהו עניין לחוד. אם אלה הן מדינות ידידותיות, לא קטנות - נקיים את הביקורים הללו, אבל לא נקיים את הביקור בגרמניה.

השר י. ברזילי:

עם כל הכבוד והירידות לשר החוץ, אני מבקש ממנו שלא יילך בדרכי אחרים - כאילו אנו אי פעם וגם היום מפלים לטובה את גרמניה המזרחית ולגביה אנו מוכנים לעשות דבר שלא היינו מוכנים לעשותו כלפי גרמניה המערבית.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אולם למען ההיסטוריה, זוהי האמת.

השר י. ברזילי:

זאת לא האמת. אני רוצה לומר מה היתה ומה נשארה עמדתנו. כל כינוס בינלאומי, בין אם זה במערב גרמניה ובין אם זה במזרח גרמניה, אנו בעד השתתפות בו. אם זה כנס ליברלי, אם זה כנס סוציאליסטי, אם זה כנס מדעי, ואם זה כנס אחר. אם זה כנס בינלאומי - ומקום מושבו יהיה איפה שיהיה - איננו פוסלים אותו. אנו פוסלים ופסלנו ביקור בגרמניות ללא כל הברל, בין אם זאת המזרחית ובין אם זאת המערבית.

שר האוצר פ. ספיר:

היתה משלחת בינלאומית...

השר י. ברזילי:

התנגדנו לה ולא השתתפנו בה. זוהי עמדתנו. זהו גם ההברל. אנו אומרים שיש הברל בין כנס בינלאומי לבין ביקור אל המדינה עצמה. אפשר לקבל את הגישה והעמדה הזאת, אפשר גם לא לקבל אותה, אבל זוהי העמדה ואין אחרת. אין לנו בעניין זה גישה אחרת לגבי גרמניה המערבית או לגבי גרמניה המזרחית. על מה מדובר? על כך שלא תהיה בעניין זה אוטומטיות.

שר החוץ יודע היטב כי ליד השולחן הזה ישנה קבוצת שרים אשר באופן קבוע מצביעה נגד מכירת כדור או "עוזי" בורד לגרמניה והיא אינה מתנגדת למכירת כדור או "עוזי" בורד לכל מדינה אחרת. אני אומר קבוצת שרים, כמעט מכל המפלגות - מן העבודה, מהמפר"ל, מאמ"ס ומגת"ל - קבוצת שרים מכל המפלגות. העניין של גרמניה איננו עניין אוטומטי, איננו שווה לכל המדינות האחרות והוא טעון בירור מיוחד.

ברצוני לומר דבר נוסף. שר החוץ, אשר לא מתוך תענוגותיו אלא מתוך חובותיו, בדרך הטבע מבקר בהרבה מדינות, אולם לא במקרה לא ביקר עד היום במערב גרמניה כאשר ביקר בכל המדינות הסובבות את גרמניה - הוא לא עשה זאת לא משום שלא הוזמן או משום שהם לא רצו בכך. הם מאוד רצו בכך. יש בכך איזשהו חידוש. החידוש הזה מתחיל קצת לעבור גבולות. ואתן לכם דוגמה. כאשר אומרים לי בישיבת התזמורת הפילהרמונית כי הם התייעצו עם משרד החוץ ומשרד החוץ יעץ להם לנסוע כדי לפתוח פסטיבל מוסיקלי בברלין, אמרתי: עם כל הכבוד, אני מתנגד לכך.

שר העבודה י. אלמוגי:

באיזו ברלין?

השר י. ברזילי:

לא התעניינתי בשאלה הזאת, כי אין זה מעניין אותי. ברלין זו או ברלין אחרת. משום כך נדמה לי שאם לא היה הכרח בדבר ואם אין הכרח בדבר - ואולי יש איזה דבר שכאן לא הוסבר - אינני מבין מדוע צריכים לעשות הפעם שינוי לעומת עשרים השנים שחלפו, ואינני יודע מה מבשר דבר זה להבא. רק לשם דוגמה הבאתי את העניין של התזמורת הפילהרמונית. הדבר תואם גם את הדברים שאמר שר החוץ, כי בעצם בתחום זה של חברה ותרבות יש לנו לחץ של קירוב יחסים, אולם נדמה לי שלא הגיעה השעה לכך.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אתה נגד הנסיעה?

השר י. ברזילי:

אני נגד הנסיעה. התשובה כבר ניתנה?

שר החוץ א. אבן:

הם יודעים שדממשלה צריכה לאשר את הנסיעה. הממשלה יכולה להחליט כאשר תחליט.

שר הסעד י. בורג:

העניין של גרמניה הועלה על סדר יומה של הממשלה הקודמת עוד במארס 1968, יחסי תרבות, ולא ראיתי להיטות משום צד דווקא לדון בסעיף זה במשך כל הזמן. אני רוצה להביע דעתי על כך.

אליבא אפילו דאלה השוללים את הנסיעה הזאת - ואני אומר מדוע אינני שולל אותה - הדבר קיבל אופי של בדיעבד, אחרי שהדבר מסיבה זו או אחרת, היה בעתון. גם הצד הפורמלי שהממשלה צריכה לדון בדבר איננו משנה את העובדה שכאן תקבל תשובה שלילית, אחרי ששר החוץ כבר חשב שהדבר חיוני וחיובי, ואז יאמרו "אפרה". אנו באותו מצב שהיינו בו בשעה שבא אדנאור עם השיק שנחתם בתקופתו של בן-גוריון. יכול היה להיות ויכוח עם השיק הזה היה יכול להיות חתום בשעתו אם לאו, אבל לא יכול היה להיות ויכוח שאין לכבד את השיק בחתימתו של בן-גוריון. ההחלטה שלנו היום היא "אפרה", היא עלבון. היא איננה החלטה. זאת אני אומר אליבא דדידכם.

השר מ. בגין:

אני לא מסכים שזה אליבא דדידי.

השר י. ברזילי:

אני מורה שיש בדבריו משהו.

שר הסעד י. בורג:

יש כלל תלמודי שבעניין של הפסד מרובה, אתה יכול גם לכתחילה לדון בעניין מסוים בקטגוריה של בדיעבד, כמו שכתוב: טוב שלא נברא משנברא. אבל הדברים נאמרו. הכותרות בעתונות יוצרות מציאות מסוימת. עכשיו למשקל של ההחלטה יהיה משקל אחר, שלילי, נגטיביסטי, אני חושב שאיננו יכולים להרשות זאת לעצמנו.

בשנת 1957 היה ויכוח האם משה דיין צריך לנסוע לגרמניה, הצבעתי אז נגד הנסיעה. העבתי על אותם ארגומנטים. בספרי הפרטי כתוב כי עניין ההדלפות המכוונות דרך העתון על מנת להכשיל דברים מסוימים התחיל אז עם ההחלטה של ההתנגדות לנסיעה. משהו היה מעוניין שהנסיעה לא תצא לפועל ומאז עניין ההדלפות נעשה למורה. לא אדבר כבר על המכוניות שאנו רואים מרגם אנ.אס.יו. או פולקסווגן, או על מודעות בעתונים בדבר מכירת מכשירי טלוויזיה. נדבר על העניין לגופו.

יש שוק אירופי, אנו עומדים כעני בפתח? יש סכנה שגרמניה המערבית מחקרת עכשיו למזרח, ומה שיכול לעשות רוג'רס, מדוע שלא יוכל לעשות גם שיל? אנו זוכרים שהיו ימים סגרירים מאוד, וזאת היתה כמעט הכתיבת היחידה שהיתה נכונה לעזור לנו. אני זוכר את כל אלה שהם תמיד נגד גרמניה, ומי אוהב אותם, אבל כאשר מדובר היה אז בנשק, אמרו: אפילו מהשד. השר בגין, המשמידים עומדים היום...

שר האוצר פ. ספיר:

אני ביקרתי בגרמניה בשנים 1949 ו-1950 בשם

הממשלה.

שר הסעד י. בורג:

אינני שוכח שום דבר. לא צריך להיות בינינו כל אחר עם גיאוגרפיה משלו או שיש לו שם משהו שעדיין נשאר. אנו צריכים להילחם היום נגד המשמידים של היום והם בני ישמעאל אשר מסביב לנו, וכל דבר שבמלחמה הזאת יכול לעזור לנו - אנו מצווים לעשותו ואסור לנו לאבדו. לכן אני אומר: בלי התלהבות. אין להעליב אותם היום. יש לעזור עליהם.

אין דבר יותר פופולרי היום מהלחץ של השטאל על יהודי גרמניה, מהלחץ של אלפי הסטודנטים הערבים אשר כל אחד מהם הוא פרופגנדיסט. אין דבר יותר קל מאשר להציג אירוזיה גם שם. אני חושב שהחלטה שלילית שלנו בנוגע לנסיעה תהיה תרומה כבדה ולא נכבדה לאירוזיה זאת מצד עמדת גרמניה כלפינו, ואסור לנו לעשות זאת..

ראש הממשלה ג. מאיר:

אינני חושבת שאני צריכה להסביר את יחסי לגרמניה במשך כל השנים, אני הייתי בער השילומים, אבל עוד לא נכנס לביתי אפילו חוט מתוצרת גרמנית. זה לחור וזה לחור. אבל לא יכול להיות שהממשלה בענייני מדינה תתנהג כאילו מה שאנו דורשים מגרמניה הם אינם מבינים, אחר כך לרצות שהם יבינו, כאשר אנו מעליבים אותם. הממשלה הגרמנית, לפי דעת יורעי רבר, מורכבת מאנשים שיש להם פחות כחמים מן העבר בחשואה לאיושהי ממשלה שהיתה קיימת בגרמניה. החל מהנשיא ועד בראנדט ועד בכלל.

הבוקר הקריא לנו שר האוצר שניים שלושה מספרים הנוגעים לגרמניה, אך אינם נוגעים לשילומים. רק סכום אחד נוגע עוד להלוואות מחשילומים, אשר הוא מאוד "פארפנט", אנו משכנעים אותם שזה עוד אותו דבר.

לפני איוה זמן נמסר בישיבת הממשלה, אמנם ברמז, אך הרמז היה רק על טיב העיסקה, ולא מצאתי לנכון למנוע זאת מידיעת הממשלה. אמנם היתה זו הממשלה הקודמת, אבל חשד בגין היה חזק גם בה. אמרנו כי אנו עומדים עכשיו בפני עיסקה משולשת אשר חשובה לנו מאוד, עיסקה ממדרגה ראשונה בין גרמניה - ארצות הברית - ישראל. אני משלעצמי דיברתי כבר עם שליח משט, התקשרתי עם כל מיני ידידים שלנו שם, אנו איננו יורעים עדיין האם תצא או לא תצא לפועל העיסקה הזאת. אם היא תצא לפועל - כל המסובים סביב השולחן הזה ישמחו על כך.

לגבי חשוק המשותף - היה זמן שפרט להולנד הם היו הצדיקים היחידים, ולא מתוך התעוררות עצמית, אלא נסעו לשם וביקשו זאת מהם. היות ואני בטוחה ומשוכנעת במאת האחוזים שאין כל הבדל בין מישוה היושב סביב לשולחן הזה או בין מישוה היושב בכנסת - על כך שמישהו מתהלך עם זכרון עמוק יותר של העבר ומישוה אחר ששטש כבר זכרון זה בזכרוננו - היות ואני בטוחה שדבר זה איננו קיים, יש לי דרך ארץ יוצאת מן הכלל בפני כל איש משלנו הנוסע בשליחות לגרמניה. אני עשיתי זאת בחורש אוגוסט, לא בשליחות רשמית כי אם בשליחות שר האוצר, כאשר היה בעצרת המיוחדת, מיד אחרי המלחמה. תיפשו אז את הופואה בואני, נשיא חוף השנהב, אני הייתי אז בפאריס ואז אמר לי שר החוץ: למען השם, תמצאי אותו. החבר שחזא היה בגרמניה. לא העליתי על דעתי שאי פעם אדרוך על אדמת גרמניה. נסעתי לשם. היות שאני יודעת מה מתרחש בלב כל אחד הדורך על אדמת גרמניה, אני אומרת כי מה שנוגע בשליחות מדינית - ולא על-מנת לבלות שם, ויש גם ישראלים כאלה - הערכתי לשליחים. לא מזמן יצאתי כאן במונית. ראיתי כי היא קצת משונה. שאלתי את הנהג: איזה מכונית היא זאת? אמר לי: פולקסווגן. אמרתי לו: תודה רבה, בפולקסווגן אינני נוסעת. מעט יהודים נוסעים בפולקסווגן? להם אני בזה. אבל יש מי שנוסע בשליחות מדינית ואני יודעת מה מתרחש בלבו כאשר הוא נוחת בשדה התעופה. כל דרך הארץ בפניו כאשר הוא עושה דבר זה.

שאלתי את שר החוץ מדוע הדבר התפרסם לפני שהוא הובא לממשלה? אמר לי כי הדבר פורסם שם.

חשד בגין חושב שהם יבינו. בראנדט צריך להבין - וידו לא היתה בכל האסון הזה וגם לא ידם של שרים אחרים. איש לא אמר שאנו לא רוצים שום דבר מגרמניה. זאת עובדה. לא מתוך תענוגות אנו הולכים לבקש דברים מגרמניה, גם לא דברים אחרים.

אני מעמידה להצבעה את שתי ההצעות.

מ ח ל י ט י ס: לאחר את נסיעתו של שר החוץ לביקורים רשמיים להולנד, בלגיה, גרמניה ולוקסמבורג למשך 10 ימים החל ביום י' באדר א' תש"ל (16.2.70).

ראש הממשלה תמלא את מקום שר החוץ בעת העדרו מן הארץ.

(16 קולות בעד, 4 נגד אישור הביקור בגרמניה).

שר הבטחון מ. דיין:

אני מציע כי שר החוץ יהיה שותף אקטיבי לעצם קביעת תכנית ביקורו בגרמניה, ואיזה אירועים לא לקיים שם. הגרמנים יכולים להעמיד אותו בפני עובדות. משום כך, בעוד מועד, יש לקבוע אתם את התכנית.

ראש הממשלה ג. מאיר:

זה נכון.

258. מינוי מנהל כללי למשרד התיירות

שר התיירות מ. קול:

אני מציע למנות את מר חנוך גבתון כמנכ"ל משרד התיירות. הוא מוכר לכולם. אינני צריך להציגו. הוא מסיים עכשיו את תפקידו במשלחת ישראל באו"ם. רק עכשיו שמעתי מחשגריד תקוע פרטים על העבודה החשובה שעשה שם. בתיק נמצאות המלצות של ועדת המינויים. אני מבקש לאשר את מינויו.

מ ח ל י ט י ם: למנות את מר חנוך גבתון לתפקיד מנהל כללי של משרד התיירות במקום מר מאיר דה שליט שפרש מתפקידו.

259. מינוי הממונה על התקציבים

שר האוצר פ. ספיר:

לפני שבוע או שבועיים אישרתם את מינויו של הממונה על התקציבים למנהל הכללי של המשרד. כממונה על התקציבים אנו מציעים עתה את מר ארנון גפני, אשר עבד באגף זה במשך שנים רבות. תולדות היו מינויים בתיק. מינויו אושר על ידי הוועדה בהרכב: מר ניצן, פרופ' מן ורפאל מולכו. אנו מבקשים לקבל את אישורה של הוועדה למינוי זה.

מ ח ל י ט י ם, בהתאם לסעיף 23 לחוק שירות המדינה (מינויים), התשי"ט-1959, לאשר את מינויו של מר ארנון גפני לתפקיד הממונה על התקציבים, במקום מר אברהם אגמון.

260. מינוי חברי הממשלה לוועדות המינויים לדיינים ולקאדים

ראש הממשלה ג. מאיר:

אנו עוברים לסעיף ב' בסדר היום.

היש הערות או התנגדות?

מ ח ל י ט י ם למנות את חשר י.ש. שפירא להיות חבר בוועדת המינויים לדיינים ואת חשר ש. הלל להיות חבר בוועדת המינויים לקאדים.

261. יחסי ישראל-צרפת

שר החוץ א. אבן:

שר המשפטים שאל שאילתה כפולה - כיצד נגיב על כך שפוגעים בשגרירנו כל ראש שנה? על השאילתה הזאת עלי לומר כי עובדה היא שהוא לא נפגע. הוא השתתף בטקס המסורתי הנשיאותי. נשיא המדינה, פומפידו, עבר ליד שורת השגרירים ולחץ את ידיהם, לדבות ידיו של השגריר ואף איחל לו שנה טובה, ולא המשיך עוד. אבל כך הוא עשה לגבי רובם של השגרירים. ויש כ-106 שגרירים. יש כאלה

שהוא דיבר אתם ויש כאלה שלא דיבר אתם. אני מלווה את נשיאנו במעמדים דומים ודרכו לעבור וללחוץ יד ולומר "שנה טובה". לעתים הוא מתעכב ומשוחח על רקע של היכרות. גם אלה שהוא איננו משוחח אתם אינם רואים עצמם נעלבים או נפגעים, אבל אני נכנס לשאלה המרכזית יותר.

עד המשפטים שאל האם נבלע את הבקשה להחזיר את לימון כאילו עמדה צרפת מוצדקת. קודם כל אני רוצה לומר שאין שום רושם בעולם שאנו רואים את עמדת צרפת כמוצדקת. לפני כותרות העתונות הבינלאומית ושם נאמר שאני מגדיר את עמדת פאריס כבלתי מוצדקת וכי ישראל איננה על ספסל הנאשמים, אלא היא נפגעת ותובעת עלבונה. האשמה היא על אלה שקבעו את מדיניות האמברגו. הדברים מתפרסמים גם ב"רויטרס" וגם ב-"אי.פי.". העובדה שאנו לא רואים את עמדת צרפת כמוצדקת, ידועה.

נוסף על כך, למרות מה שפורסם בעתונות, הוטמעו ב"קול ישראל" דבריו של השגריר, כאשר קיים את השיחה הקצרה עם שומאן. שגרירנו מחה מיד ואמר שהבקשה להחזיר את אלוף לימון איננה מוצדקת והוא ציטט את הדברים אשר אני אמרתי על אותו נושא. לגבי תוכן של אותה שיחה, עלי למסור אותו, כי יש דברים שעדיין לא נתפרסמו בעתונות, ומתוכן הדברים מסתבר כי העמדה היא יותר חמורה מכפי העמדה שהצרפתים מפרסמים.

שומאן פתח באומרו שהוא קרא לאיתן על-מנת למסור לו את הידיעה הזאת בעקבות החלטת ממשלה צרפת. ביום ראשון שעבר הודיע שומאן לנמונה, איתן רון, שאם יסתבר שהספינות תגיענה לישראל, יראו את הדבר בחומרה רבה. משתגועו לחיפה, לא יכלו אלא להחליט את אשר החליטו. בהודעת הממשלה לא רצו להזכיר שמות ולכן בהזכרת הדיפלומטים הישראליים נקטו בלשון רבים, אולם הכוונה היא ללימון, אשר חתם על המכתב ואשר מבקשים את החזרתו. הוא לא הכריז על אלוף לימון כאישיות בלתי רצויה וגם לא קבע מועד להחזרתו. שומאן הוסיף כי אין הם דורשים החזרתם של עובדים אחרים של משלחת הקניות, אולם הוא נתבקש למסור בשם שר ההגנה הלאומי, מישל דברה, כי שוב לא יהיו לפקידיו המיניסטריים שלו אותם היחסים עם עובדי המשלחת כפי שהיו בעבר. כנראה נתגלתה מסכת חיים לא כל כך ברוח עמדת דברה. שנית, השיחות על הפטרת האמברגו, אשר החילו, יירחו ללא קביעת תאריך חדש. כאן מדובר בשיחות שהוחל בהן לפני כשבועיים על שחרור חלפים וציוד אחר. הוא אמר שאילו התאזרה ישראל בסבלנות עד לסיום אותן שיחות גלויות ורשמיות, היה התור של הסתייגים מגיע. הוא הוסיף שמאז נכנס לתפקידו לפני חצי שנה התאמץ לפעול...

שר המשטרה ש. הלל:

זה לא מדויק, כי בתוכן השיחות לא דיברו על הסתייגים, אלא על דברים אחרים.

שר החוץ א. אבן:

הוא אמר כי בהמשך הדברים הללו היה תורם של הסתייגים מגיע.

שר הבטחון מ. דיין:

הם אמרו כי הסירות אינן כלולות בסלקטיביות. הוא אמר: יגיע התור שלהן ואז נגיד לכם "לא".

שר החוץ א. אבן:

מאז נכנס לתפקידו לפני חצי שנה התאמץ לפעול למען שיפור היחסים עם ישראל. הוא הזכיר את השיחה שקיים עם שר החוץ הישראלי, אשר הובילה לשיחות על ריכוך האמברגו, שיחות שהיו מביאות במרוצת הזמן למסירת הסתייגים, שכן הללו לא נכללו באמברגו לפני ינואר 1969, וכן חילופי הדעות הגלויים והלכביים בשאלות אחרות. הוא הזכיר במיוחד פגישותיו עם שר החוץ הישראלי בניו-יורק. הוא אמר שהוא מצטער כי כל זה עמשינו נהרס. אגב, אני לא יודע מה המלה

שהשתמש בה. איתן הגיב שהוא לא יחזיק את לימון, אולם הוא מוחה נגד הבקשה הזאת ורואה את הצעד הזה כבלתי מוצדק. כאן שומאן הוציא את מכתב לימון וקרא חלקים מתוכו כדי להוכיח הצדקת חביעתם. שומאן ציין שממשלת צרפת לא תפרסם כל הודעה נוספת. עד כאן השיחה.

לגבי הרקע, השגרירות שלנו מוסרת את הדברים כדלקמן. למעשה מאזן כולל של הפרשה: כל העתונות וגם דעת הקהל החבטאה לטובתנו. אגב, לא רק בצרפת אלא בעולם כולו. עמדת ממשלת צרפת עוררה לפעמים התנגדות ולפעמים לעג. אני מניח שהלעג פוגע יותר מהתרעומת. בין הדברים השליליים ביותר שפורסמו, ישנה התקפה לרגל ביקורו של פומפידו בארצות הברית, מאמר זועף שהתפרסם ב"ושינגטון פוסט", בו ישנה ביקורת קטלנית על המדיניות הצרפתית מאז מאי 1967, לאמור שצרפת רודפת אחרי דווחים אנוכיים ואיננה עושה לקידום השלום במזרח התיכון. אבל גם בעתונות האירופאית והצרפתית עצמה ישנם הרבה ביטויים של אהדה לישראל ובמיוחד ללימון, ותסיסה גדולה במשרד ההגנה לאחר ששני הגנרלים הללו נחמנו להיות שעירים לעזאזל. מאידך, כל האנשים ובמיוחד פומפידו, דברה ובמידה מסוימת שומאן, מהלכים פגועים כמטרות ללעג, חשים שדם הועמרו ללעג. הסברות, כאמור, ההתבטאויות הן חיוביות. אגב, בדרך כלל בעתונות העולמית בשבועיים האחרונים יש אהדה רבה לישראל על רקע כפול: התקרית הזאת הנוגעת לאמברגו, וההופעה של רוג'רס המוחקפת בהרבה מאוד עתונים בארצות הברית, בדרומה, במערבה, במזרח התיכון וגם במזרח, גם בעתונות האנגלית, ב"סנדיי טיימס" מהיום וכדומה, אבל היחסים עם הממשל הם כפי שהם.

מה עושים? קיימנו התייעצויות עם השגריר ובתוך המשרד. מציעים לא לנקוט פעולת תגמול מסוג זה. אם אמרנו שזה "אנג'סטפייס", אין נעשה דבר שהוא גם כן "אנג'סטפייס"? אלא אם כן נגלה פקיד צרפתי שעשה משהו שלא כהלכה. דבר זה מקובל לפעמים בענייני ריגול, כאשר משהו רוצה לגרוש את משהו בגלל מעשים מופקקים. אבל השאלה העקרונית לגבי צרפת, מה אנו צריכים לעשות? לנתק את עניין הספינות לאחר שהן אצלנו ולנסות להתאושש? להגיע להמשכת ההיכרות בעניינים צבאיים ולהנציח את הדבר הזה לעולם? לפי שעה אנו נראים בעיני דעת הקהל כאילו יצאנו ברווח גם של הספינות, גם של ביקורת בינלאומית על מדיניות האמברגו וגם הביקורת הצרפתית על כך.

הצעתי היא שיהיה עוד מהלך דיפלומטי מקביל לזה שהיה בפאריס. לאמור, שיוזמן השגריר הצרפתי ויקבל את כל התגובות שלנו על דבריו של שומאן. ובפגישה הזאת תימסר ההנמקה הזאת וההופעה של המעשה הזה, אבל בלי להציע כאן שאיזהו פקיד צרפתי יהיה מגורש. כעבור זמן, כאשר יגיע ראש המשלחת הבא, יש לנסות לנצל את האווירה האוהרת בציבור כדי לחדש את המאמצים לשבור את האמברגו.

השר מ. בגין:

אף אני הושב שלא צריכים לגרש קצין צרפתי המייצג את צרפת אצלנו, נוכח הדינמיקה של ממשלת צרפת לקבל בחזרה את אדמירל לימון אצלנו. אין הרבה דומה למקרים אחרים ביחסינו בין מדינות. זה נכון שבין מדינות נוקטים בסנקציה כזאת על רקע של ריגול או של התזת אדם כפרסונה נון גראטה באופן ישמי.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

או על רקע של הדידות.

השר מ. בגין:

השתמשתי במלה הזאת, אבל לדעתי אין המקרה דומה משום שפה בעצם יש יסוד להניח שחלק גדול מאוד של הפיקוד של הצבא הצרפתי עומד לצדנו. והראיה? השעיית שני הגנרלים. מה היינו עושים לו היינו מגרשים קצין צרפתי? היינו מצרפים עוד קצין צרפתי לשני הקצינים שכבר הצביעו עליהם. לכן אינני מחייב את ההצעה לנהוג הפעם שילוח קצין צרפתי על רקע מה שהם עשו עם אלוף

לימון, אבל אני רוצה להציע מספר הצעות אחרות.

ראשית, לדעתי, חיונית מאוד שיחה של שר החוץ עם השגריר הצרפתי, שיחה אשר תימשך עשר דקות. פשוטו כמשמעו. צריך להפגין ולהוכיח כי איננו מקבלים את הנוסח הצרפתי החדש הזה, להזמין פעם אחת את מיופה הכוח שלנו ולהזמין פעם שניה את השגריר עצמו ולהדגיש שהשיחה נמשכה עשר דקות. בכוונה תחילה נמשכה השיחה בחלק השישי של השעה. הרושם הוא שלא רוצים לשמוע מה יש בפיו, אלא מוסרים לו הורעה: תודיע לממשלה מה שנתבקשת בנושא דואר להודיע. לכן, לדעתי, ממש מתבקשת פגיעה מעין זו. שר החוץ יזמין את השגריר הצרפתי וידבר אתו עשר דקות, ואחר כך יתפרסם ברבים שהשיחה נמשכה עשר דקות בלי שום קומנטריה מצדנו. הצרפתים יבינו את הדמיון. אי אפשר להשפיל אותו. אפשר לפגוע בנו, אבל אי אפשר בימינו להשפיל יהודים, להשפיל מדינה יהודית.

דבר שני, אני מציע ששר החוץ, לקראת אותה שיחה שלא צריכה להימשך, לפי הצעתי, אלא 600 שניות - אני מציע ששר החוץ יכין איגרת מחאה. כך ממש יש לקרוא לה. באיגרת הזאת, לדעתי, צריכים להיות הדברים העיקריים הבאים: עוול עשיתם מלכתחילה. הטלתם אמברגו - ומכיוון שאני מתכוון הפעם לפרסום מידי של האיגרת הזאת, צריך להכניס לחוכה גם את כל המתרחש במזרח התיכון מבחינת אספקת הנשק למדינות ערב, גם על ידי רוסיה וגם העיסקה הלוברית...

סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות י. אלון:

זה לבר יחייב יותר מעשר דקות.

השר מ. בגין:

אני מתכוון למלים ספורות. אתם הטלתם את האמברגו, אימתי? בשעה שעמנו עמד בפני סכנת העמדה, גם את עניין המיראז'ים על רקע העיסקה עם לוב, וכדומה.

אלמנט שני שעלינו לומר, היות והתחפרנו בגירסה הזאת - כי גם לגבי הספינות, שום חוק צרפתי לא הופר.

האלמנט השלישי מתייחס ללימון. וכאן יש להעלות על גס לא רק את פועלו מטעם ישראל. אני שמעתי שהוא הודיע כי בימי שירותו מדינת ישראל שילמה לצרפת מיליארד וחצי דולר. בכל זאת זהו מטבע שגם בשביל צרפת איננו כל כך קטן. הדברים האלה צריכים להיות ידועים גם באמריקה. הרושם לפעמים הוא שכל הזמן צרפת עשתה לנו טובה על ידי כך שקיבלנו ממנה נשק. אבל שום טובה לא עשתה לנו. שילמנו במיטב כספנו. צריך שכל העמים יידעו זאת, ובעיקר העם הצרפתי.

אני מציע את האלמנט השלישי הזה, ולסיים, אבל מובן מאליו שצמצולת ישראל או מדינת ישראל לא תחזיק את אחד משליחיה המובהקים, אשר פעל הרבה למען יחידות צרפת-ישראל, בארץ שצמצולתה איננה רוצה שהוא ימצא בה. אם ממשלה אומרת שהיא לא רוצה שהוא ימצא בה, אנו לא נכפה עליה בן אדם כזה.

זאת איגרת המחאה שהייתי מציע לנסח אותה כך: לקרוא באוזני השגריר הצרפתי את הדברים, לבקשו למסור תודעה לממשלה הצרפתית. שיחה שכזאת צריכה להימשך בערך עשר דקות. יתכן שאפשר לומר באופן בלתי רשמי לאיש הזה, אשר הוא ידיד ישראל ואשר אמר שאיננו מסכים עם דה-גול, כי כל זה איננו נוגע לו. אפשר באותה ההזדמנות הרשמיות גם כן לומר לו זאת.

הצעתי השלישית, כאשר יבוא אלוף לימון - נקבלו בפרחים. כלומר, שהפעם תהיה קבלת פנים מיוחדת. צריך לשקול כי במקרה זה האיש הוא קצין - האם אין לקבלו על ידי יחידת כבוד של הצבא? סוף כל סוף הוא אלוף. אולי יש לעשות זאת במקרה נדיר זה. או ששרים יבואו לקבלו. מכל מקום, שיחיה זה מאורע חגיגי בישראל, כשהוא יגיע לכאן.

הכוונה העיקרית שלי - וכך צריך לנסח את הדברים, כי אין בהם משום סודיות - שהאיגרת תימסר לפרסום. זהו דבר לגיטימי לגמרי לפי הנהוג הדיפלומטי. גם הדישה להוציא את לימון מצרפת היתה פומבית, ועל כן התגובה שלנו גם היא פומבית.

שר המשטרה ש. הלל:

תוך כדי הויכוח עם הצרפתים על מה שעשו לנו בקשר לספינות, ועל כך שהברחנו את הספינות, הם מכריחים עיסקת נשק גדולה עם המצרים. לנו הדבר ברור. אמנם זה נקרא העיסקה עם לוב, אבל אף אחד איננו חושב לרגע אחד שהעיסקה היא עם לוב. אינני חושב שאנו יכולים להקשות על עצמנו בעניין זה. אני חושב שעלינו להביא זאת כחשבון במכלול התגובה שלנו והטיפול בנושא. כאשר היתה לנו בעיה עם ארצות הברית, הנבנו וגם אירגנו הגבות. לא הסתפקנו בתגובה העתונות, אלא התגובה היתה ברמת הקהל בארצות הברית, בעתונות, ברחוב היהודי, על מנת שדבר זה לא יירד מסדר היום. הבעיה עם צרפת כבדה ואני חושב שהיא מחייבת הרבה יותר מאמץ גם לגבי ארגון הרחוב היהודי וגם לגבי הארגון בכלל. ניתן לעשות משהו בעניין זה. עיסקת הנשק עם מצרים נותנת לנו יכולת רבה מאוד לתקוף את העניין הזה בצורה יותר חריפה מכפי שנאמרו הדברים כאן.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

אני רואה שאין תמיכה עצומה להצעתי לשלח צרפתי. ביקשתי את רשות הדיבור להתנגד כמעט לכל הצעה מהצעותיו של חשר בגין.

אני חושב כי צריכה היתה להיות מידה רבה של התאפקות כדי לקבל באפרוריות, כפי שאנו קיבלנו, את הבחורים שהביאו את חמט הספינות. כך גם עשינו. אם לא קיבלנו אותם כך, הרי גם את לימון לא צריך לקבל בפרחים ולא ב"דיטצ'מנט".

אני חושב שהאקט היסורי - תשע דקות או עשר דקות - איננו דבר רציני בתור פעולת תגמול. הם לא פירסמו את המכתב. כל הדיבורים שהיו כאן לא קראנו אותם ולכן אין גם לפרסם איגרת בנדון. צער כזה מוכרח לפגוע בכבודו של האדם, ואירה איננו ראוי לכך. במידה ונפגשתי אתו - ואין זה תפקידי להיפגש עם השגריר, אולם היו לי הזדמנויות ושוחחתי אתו לא פעם, אני חושב שהוא ירד שלנו, וצריך להתנהג עם ידידים בידידות.

אשר לצרפת עצמה, הייתי רוצה ששר החוץ יעסיק פעם את הממשלה ויעמיד בפניה - לא לדיון, אלא לאינפורמציה - את המכלול של היחסים עם צרפת, בעיקר עם שני המשומדים המטפלים בעניין שלנו ו"הגוי של שבת" של משפחת רוטשילד. אנו חייבים להיכנס קצת יותר בעיון לעניין הצרפתי. לא יכול להיות המצב כפי שישנו, ודבר זה יעבור ללא תגובה. בצרפת קיים הציבור היהודי הגדול ביותר באירופה. יש ביניהם עכשיו יהודים חמים ולא צרפתים בני דת משה. לעניין הזה של העיסקה עם לוב ועם מצרים, יהדות זאת יכולה להיות מגויסת ועל ידה יכולים להיות עוד אנשים מגויסים, וישנם בצרפת עוד אנשים שאינם מאושרים לא מאהבה של אלג'יריה ולא מהתקשרויות עם נאצר.

לכן, אינני מציע שנצביע בעד הצעתי, כי אין לה כל תמיכה. אבל אני מציע לשר החוץ שינהג ויכתוב מכתב כפי שנהוג לעשות. יחד עם זאת, אני מציע שיביא לדיון בהזדמנות הראשונה את העניין הצרפתי.

חשר לקליטת העליה ש. פרס:

אני מציע שהממשלה תפרסם בגמר ישיבתה היום, כי היא שוללת את האמברגו מבחינה מוסרית ומבחינה פוליטית, כי הוא עומד בסתירה להחייבות שצרפת נטלה על עצמה. היא מגנה ודוחה את האשמה שטפלה על האלוף לימון, אבל לא יותר מזאת. ונוסף לצרפת וישראל יש גם צד שלישי והוא הצד הערבי. לא הייתי מציע שממשלת ישראל תגרום נחת רוח לערבים. למשל, אם נפרסם מה ששילמנו בעד כל מה שקנינו בצרפת או בכמה קנינו מצרפת, ונאמר שעכשיו הצרפתים הפסיקו זאת -

אנו מעלים את הפרסטיז'ה של הצרפתים בעיני הערבים. יאמרו: תראו, ויתרו על כך וכך מיליוני דולרים, אינם מוכנים לסגת משום שהם רודפים צדק בנוסח הערבי.

אני רוצה להעיר לשר בגין. לדעתי, לעניין עשר הדקות לא צריך לייחס כל חשיבות. אם השגריר רוצה להישאר עוד חמישה רגעים, שר החוץ לא ישליך אותו או לא יפסיק את משך השיחה. משך השיחה הוא פונקציה של שניים ולא של אחד. אילו ואלטר איתן היה רוצה להישאר עוד חמישה רגעים, היה נשאר עוד חמישה רגעים ואפילו עוד עשרה רגעים. לא ראיתי שבועטים במישהו אפילו כרגעים הכי קשים, או שזורקים אותו החוצה. אנו לא צריכים להיות ברוגז עם המקורות. יצאנו לא רק כלפי העולם החיצוני מן העסק הזה. מותר לנו להיות יותר לארג', ולדעתי, בכל זאת יש לשקם את היחסים עם צרפת. מצבנו באירופה איננו כל כך מזהיר. גם בעניין הגרמני. קל מאוד להשאיר את גרמניה לערבים. EMERHANDLED גם את הרכש הגרמני ו-EMERHANDLED גם את הרכש הצרפתי.

מה אנו שואפים? להפגין יוקרה או גאווה, או שאנו שואפים לשקם ולחזק את מעמדה של ישראל בפומבי? אם המטרה העניה היא המטרה, לדעתי אנו צריכים לפעול להיפך. כלומר, לעודד ידידים שיש לנו בצרפת, להביא אותם לכאן - עתונאים, מדינאים. הוץ משני מומרים שכאן הוזכרו, ישנו גם יהודי בממשלה, המכהן כשר החסברה של הממשלה. הוא ממש ידיד. אני יודע כמה קשה לו להודיע את מה שצוהליטים, אבל כל מי שנפגש אתו יודע שהוא ידיד בלב ונפש, וגם היום, אם מותר בישיבה ממשלה לספר שנפגשתי אתו לא במקום אחד אלא בביתו של מוקה לימון, לפני חורשים, לשיחה פרטית. צריכים לעודד ידידים. לא לנהל ברוגז. עלינו לגנות שלושה דברים: את האמברגו מבחינה מוסרית מעולם לא קיבלנו; את האמברגו מבחינה פוליטית, אשר הוא בניגוד להתחייבות שלנו; ולגבי גירושו של לימון, צריכים להגיד כי פעל רבות להידוק וחיזוק קשרי צרפת-ישראל. זה הכל.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

לגבי עניין הספינות - מספיקה מחאה שאין התגובה מוצדקת ותו לא. בעיקר, עלינו להתרכז על עניין 50 המיראז'ים. צריך לחפש את התיבה שלנו בכל הוקף. אני סבור שאין בסיס חוקי להחזקת המיראז'ים אשר כבר שילמנו אפילו בעד. אני חושב שזה חידוש במשפט הבינלאומי מצד צרפת. צריכים לעבור להתקפה ולהתקיף בשטח שנוח לנו יותר.

את עניין הספינות סיימנו. לא צריכים לטפל בהם

יותר.

שר הבטחון מ. דיין:

אני בעד זה שהיום נסגור את עניין הספינות. הממשלה תודיע מה שתודיע ובהודעה הזאת עלינו לומר כי אנו רואים את האינצידנט הזה גמור. מחר בבוקר עלינו להתחיל שטח חדש. יש לנו שם עוד כמה עניינים. אחת אף פעם לא גומר את הדברים.

בין שאר הנימוקים לדברי ישנן הספינות עצמן. עד היום הן לא מניפות דגל. הסטטוס שלהן - שהן חבורות עם אופציה לקניה מהחברה. את כל זה עשינו כדי שתעבור לחיל הים. כאשר אנו סוגרים את כל הפרשה הזאת על יסוד דוקומנטציה אשר קיימת עכשיו, ולחברת נתיבי נפט ישנה אופציה לרכוש את הספינות מהחברה הפנמית, האופציה הזאת קיימת. ואז הצרפתים אומרים שהפרשה מחוסלת, אנו אומרים שהפרשה מחוסלת, מתי שהוא נתלה עליהן דגל, דגל ישראלי ונרכוש אותן. אנו צריכים לחזור אליהן מתי שהוא, ואם רוצים לעשות זאת מבלי ליצור סקנדל חדש, הרי עלינו לסיים עכשיו את פרשת הספינות. אם צרפת אומרת שהיא סוגרת את הפרשה, אם ישראל אומרת שהיא סוגרת את הפרשה, ולספינות אין דגל ואין "ריזיסטרישן" ולנו יש אופציה - הרי דרוש לנו עד כמה שיותר זמן ושקט עד שבאמת נצטרך אותן, בעוד כמה חודשים.

בקשר למצב החדש עם הצרפתים, אני רוצה קצת להקל עלינו ולומר: אינני סבור שעומאן כל כך בוכה משום שהפרק החדש נסתיים עליו הגולל. צריך להבדיל בין הלכה למעשה. שומאן אמר שהוא מוכן לפעול בעניין האמברגו הסלקטיבי, פרט למיראז'ים. כלומר, לתת לזה את האקט הפורמלי. בפועל הדבר הזה היה קיים כל הזמן. בסתר לבי מקוננת ההרגשה שזה גם יימשך. מה ייפגע? הגושפנקא הרשמית שהוא רצה להכריז עליה, שהוא תוצר למצב של אמברגו סלקטיבי. אולם האמברגו הסלקטיבי למעשה לא נפסק. היתה שאלה אם לתת לגיטימציה לעניין הזה על ידי ההכרזה של צרפת. הוא דוחה זאת? - דוחה. אני בעד טיפול אנטי-שומאני ואנטי-פומפידו בארצות הברית ככל האפשר. זה טוב לעכשיו וזה לקח לעתיד.

אני בעד זה שנוציא לעולם הרחב את כל העיסקות הערביות, את כל מה שהם מנסים לאשר. לא נוח להם שאנו מגלים זאת. יש הרבה דברים שאנו מתוך חשבונות מובנים, לא רצינו להביך אותם. אבל ברגע זה נוח לנו להוקיע אותם. הם עושים הרבה עיסקות. לא מכולן יוצא הרבה. אני רוצה לעורר את השר הלל ולהזכיר לו את העיסקה העיראקית. בין העיסקה עד אשר הלובים יטיסו את המיראז'ים, נשתי עוד הרבה תה. אבל נכון הוא שהם נמצאים עכשיו בשיא של חתימת הסכמים, ואני מקווה שלא כולם יתגשמו. בסוף לא יוצא להם הכל כל כך טוב. גם אצל האנגלים בוטל החסכם לקניית המערכת האנטי-אווירית. אבל עכשיו יש לנו שני נושאים בהם אנו יכולים לנרנר לצרפתים. האחד - ביקור פומפידו בארצות הברית, והשני העיסקות הצבאיות. זה לא נעים להם? - לא נעים. יש לגרר להם במקומות הלא נעימים.

את הפגישה עם השגריר הצרפתי יש לקיים, אם אפשר, עוד מהר, כי ביום ד' מתאסף הפרלמנט הנורווגי. טוב שיתאסף כאשר העניין סגור מצד שני הצדדים. קודם כל, סיים הוא אדם יוצא מן הכלל, אבל הוא סרסור לדבר עבירה. הוא לא יכול להניד שום דבר על כך שלא ידע עבוד מי הוא קונה את הספינות.

שר האוצר פ. ספיר:

הוא קיבל קומיסיון משני הצדדים.

שר הבטחון מ. דיין:

זה בוודאי לא קל, אבל עליו להסביר לנוורווגים מדוע הוא עשה זאת. תארו לכם שהפרלמנט הנורווגי מתאסף ביום רביעי, ולממשלה הנוכחית יש רוב של שני קולות בלבד, האופוזיציה נאחזת בזה ורוצה לרקוד על העניין הזה. לפרלמנט הנורווגי יהיה הרבה יותר קל להוריד את הנושא מסדר היום כאשר גם ישראל וגם צרפת אמרו שהן רואות את הנושא כמחוסל. לנו יש גם עניין שנוורוגיה לא תופיע כאיזה צד בעניין זה ואף לא להעמיד את הפרט הזה במצב לא נוח, והוא יכול להיות במצב מאוד לא נוח.

בקשר לקבלת הפנים למוקה לימון, אני מציע לא לעשות דבר רב ממדים. אם אתם מסכימים, אני אקבל אותו בשדה התעופה, דבר שאינני עושה לא רק לראשי משלחות. נהוג שהרמטכ"ל מלווה אותי ולא אני מלווה את הרמטכ"ל. ברור שלדעתנו הוא פרסונה גראטה, אבל לא יותר מזה. הוא חור, שר הבטחון קיבל את פניו, אחר כך בצה"ל יעשו לו ארוחות, אבל לא דבר פומבי יותר מכך. אנו רק נפגין ששר הבטחון בא לקבל את ראש משלחת הבטחון בצרפת.

השר מ. בגין:

זה פרח.

ראש הממשלה ג. מאיר:

זה זר פרחים.

נרמה לי שאפשר לסכם על-פי הדברים שנאמרו כאן, כי שר החוץ יזמין את השגריר ויאמר לו מה שהוא צריך לומר לו. לאחר הישיבה הזאת מוכרחים לפרסם הודעה כלשהי, מפני שידוע שאנו עומדים להתליט על כך כאן. אנו צריכים לדאוג לכך שלא יהיו עוד פרסומים בצרפת. הדבר איננו בדיוק חלק, הוא חלק, אבל עד גבול ידוע.

שר החוץ א. אבן:

יש היום פרסום שמוקה היה בשרבורג בשעה 12:00 ויצא את שרבורג בשעה 3:00 בבוקר.

ראש הממשלה ג. מאיר:

איננו מעוניינים שיפרסמו את המכתב של מוקה. זה איננו נחוץ והם גם לא פירסמו אותו. אפילו את השמות לא פירסמו. איננו צריכים להיות מעוניינים להביא אותם לידי כך.

אינני מקנאה בפומפידו. לינדוי יכול להיות שקט. הוא לא יוציא 42 אלף דולר על ארוחה לפומפידו בניו-יורק. בכך אני משוכנעת. כאשר הגיע פייסל, הוא שאל האם לסדר לו איזה דבר או לא? הוא לא סידר לו שום דבר. אחר כך בא השאח. הוא לא ידע אם לקבל אותו, אם לאו. הוא שאל אותנו. אני חושבת

שבעניין פומפידו הוא לא צריך כלל לשאול. היהודים מתכוננים שם ויהיה לו לא כל כך נעים.

מ ח ל י ט י ס :

(א) שר החוץ יזמין את שגריר צרפת כדי למסור לו את תגובת ממשלת ישראל על הודעת שר החוץ הצרפתי לשגריר ישראל בפאריס ביום כ"ב בטבת התש"ל (31.12.69).

(ב) לפרסם הודעה על עמדת הממשלה בנדון כלהלן :

הודעת הממשלה על יחסי ישראל-צרפת

הממשלה שמעה דו"ח משר החוץ על פגישת שר החוץ הצרפתי עם שגריר ישראל בפאריס בכ"ב בטבת התש"ל (31.12.69).

הממשלה רואה כבלתי מוצדקת את הביעת ממשלת צרפת שבעקבותיה יוצא האלוף מ. לימון מצרפת.

לא היתה כל הפרת חוק שהיא. מאידך, קיומו הנמשך של האמברגו על ישראל מהווה הפרה של כללי ההתנהגות הבינלאומית התקינה ויש בו משום פגיעה בסיכויי השלום במזרח התיכון.

בצרפת קיים ציוד שהוזמן ונקנה כחוק על-ידי ממשלת ישראל ואילו ממשלת צרפת, תוך התעלמות מהסכמים חתומים, מסרבת, ללא הצדקה, לשחרר אותו. בינתיים נמשכת זרימת נשק בכמויות גדולות למדינות ערביות שעה שמדינות אלו מאיימות במוצהר על התקפה מתודעת על ישראל. נוסף על כך, צרפת, המקיימת אמברגו על ישראל, מנהלת משא ומתן על אספקת נשק ללוב, המצהירה על נכונותה לצרף את משאביה להתקפה על ישראל.

סוכם ששר החוץ יסביר עמדת ממשלת ישראל לממשלת צרפת בצנורות הדיפלומטיים, הוך הדגשת רצונה של ממשלת ישראל ועמה שהיחסים בין צרפת וישראל יתפתחו לקראת מצב יותר חיובי.

262. סקירה בטחונית

ש"ר הבטחון מ. דייין:

בעקבות דברי הרמטכ"ל רציתי להוסיף כמה פוסקים. מתי שיחקיים דיון - יתקיים, אבל לא טוב לנתק את ההערות שאני רוצה לומר מהאירועים שהרמטכ"ל עמד עליהם ומחפזות עומן שנעשו.

הנושא הראשון - אני רוצה להדגיש בפני הממשלה נושא מסובך ומורכב שנצטרך לדון בו, והוא היחסים שלנו עם ה"פתח". העניין מורכב לא רק בגלל העיניים, ובכל אופן, זאת שאלה, איך מדברים ודרך מי מדברים, היהודי החטוף נמצא בינתיים בירדן או בסוריה. אולם מתעוררת גם שאלה אחרת, שאלת מחנות הפליטים, וזוהי שאלה חיצונית. הם נמסרו, לפי הודעות רשמיות, לפיקודו של ה"פתח". לכאורה, אנו יכולים לבוא לממשלת לבנון ולומר לה: אם באמת אתם מוסרים את הגיזרה הזאת ל"פתח", בבקשה, אנו ננהל אתם משא ומתן, משא ומתן כאש או משא ומתן עם דגל. נבוא להסדר עם ה"פתח". אם ויתרתם שם על הסוכרניות שלכם, מסרתם ל"פתח" את השטח, הרי המדינה שקיימת שם היא "פתח לנד" ואחם נעשה עסקים. או שנכבוש את השטח הזה, או שנעשה אתם עסקים. דבר זה מחייב אותנו ל"מערכת יחסים" בינינו לבין ה"פתח", למחשבה בהירה בסטטוסים שנוצרים.

בלבנון יש 140 אלף פליטים פלשתינאים במחנות, בעוד שלאורך הגבול ישנם כ-25 אלף. במחנות אלה נערכים אימונים. זה לא איזה דבר שבו נתקלים במידרף, אלא נוצר סטטוס בינלאומי.

ה"פתח" מחזיק את העיניים שלנו. איפה? בבית סוהר. מה זאת אומרת בבית סוהר בירדן או בסוריה שאיננו כפוף לממשלות שם? השאלה הזאת דורשת מבחינתנו עיון.

תתפלאו שאני רוצה להציג את התדמית שלנו מבחינה צבאית כפי שנתהקפת בפעולה שלנו. לא להציב אותה לדיון, אלא לבקש מצה"ל - ואני יותר ממבקש - ולבקש גם מהחברים האחרים: אני חושש מזה שהאנגלים אומרים עלינו, שאנו כל כך מוצלחים, ומדימויים שביין ג'יימס בינדיס או גנגסטרים בינלאומיים. כל זה טוב ויפה.

לא אהבתי את התמונה המילולית שהוצגה בטלוויזיה וברדיו אתמול בערב, אבל בעיקר זו של הרדיו, על הפעולה בלבנון. זה נאמר שם. נאמר שהיתה פשיטה - ומה שנאמר שם קרוב להוראות שניתנו, השעים ותשעה אחוזים לפי המציאות - הכפר שקט וישן, למעלה המטטרה, אף חייל אחד מהם לא ירה יריה, בא צה"ל, לקח עשרה אזרחים ועשרה חיילים. במקומות אחרים זה מתורגם כבני ערובה. לקחנו עשרה אזרחים אלמונים ומחזיקים אותם. בני ערובה - איננו דבר סימפטי. אינני רוצה לכבס כביסות שיש לי עם צה"ל - ויש לי בעניין זה כביסה מלוכלכת, ובמקד עשרים וארבע שעות בדקתי את העניין זה, צריך היה להציג את זה בצורה אחרת. יש הברל אם אחת מודיע שבעקבות פעולות ה"פתח" אחת הולך לחפש את אנשי ה"פתח" בכפר, כאשר באמת האנשים יצאו מן הכפר הזה, ואתה לוקח אותם לחקירה, לבין הודעה שאחז מודיע שנלקחו שבויים אשר יישבו אצלנו עד שנחליף אותם. בהסכמת ראש הממשלה, מבין עשרת האזרחים שלקחנו, שלחנו שלושה חזרה. אלה הם ילדים בגיל 16. בכוננתנו לתת הודעה שנתקן את ההודעה הקודמת האומרת שעלישה מבין האזרחים נשלחו חזרה משום שהקירנתם נסתיימה. הדרנו לשם לשם חיפוש "פתחים" ולקחנו אנשים חשודים בשיתוף פעולה אתם לחקירה - זה עניין אחד, מאשר הנך מודיע שישאל לוקח בני ערובה. הרדיו גם מדגיש שאף יריה אחת לא נורתה. לפעמים אשה יכול להתפלץ. הערבים מנסים להציל אותנו, אך אנו מקלקלים להם. הם אמרו שירו בנו, שהרגו בנו והדפו אותנו. בא "קול ישראל" ותיקן את ההודעה, כי הם לא ירו אף יריה. כאשר פוצצנו את המטטרה - מה פשוט יותר להשאיר את התמונה כך שפוצצנו את המטטרה משום שירו ממנה עלינו וכן הלאה. אבל ב"קול ישראל" צריכים להסביר שהם ישנו ולא הורמה אפילו יד, ואנו באנו ופוצצנו את המטטרה. וכל זה באותה לבנון שאנו יודעים שישנה רגישות מיוחדת כלפיה.

ולזה יש להוסיף את הצירוף האחרון - עניין המכ"ם של המצרים. החלטנו לא לומר שלקחנו את המכ"ם, לפחות עד שהדבר יתפרסם. מה גם שהעניין כל כך עסיסי ולא יתכן שתוך ימים אחדים לא ייצא החוצה, כי נתונאי חוץ מתישהו יפרסם את ההודעה. וכך היה. בין כך לבין לא להודות בכך, יש הבדל. אנו אמרנו: אין תגובה. ברור ש"אין תגובה" זהו אישור. עד כאן הכל טוב ויפה. מה היה החישוב שלנו? קודם כל, בגלל השבוי. אם אנו אומרים שלקחנו את המכ"ם, הם יכולים לומר: החזירו את המכ"ם על מנת שנתחזיר לכם את השבוי, וידוע שהיהודים מוכנים לתת הכל כדי לקבל את השבוי שלהם שלם. אחמול ברדיו האלוף הרצוג מסביר לא רק את הערך הטכני של המכ"ם, אלא עצם הערך של לקיחה כזאת, שדבר כזה לא היה עוד בעולם, שדבר זה יביא את הרוסים למחשבה שהם מספקים נשק לישראל דרך מצרים. הוא מדבר על לקיחה של המכ"ם, אם מדברים על לקיחה, אנו יכולים לומר זאת בעצמנו. אחמול שאלו אותי על כך, ואמרתי: דובר צה"ל אומר כי אין תגובה. כאשר אומרים "אין תגובה" ברור שזה נכון, אבל המצרים לא יכולים לומר: אתם אמרתם שיש לכם שבעה טון של מכשירים. אנו רוצים לצאת מהדברים האלה טוב. נוצרת תמונה שאיננה אמיתית. בסך הכל אנו בשארית כוחנו מתגוננים סביב סביב, כאן המקלטים אינם מוכנים, כאן אין גדרות ודברים כאלה. אין לנו עניין לעלות על הגל הזה, כפי שמסתבר עכשיו, אשר במקצת בא באשמת צה"ל, אך גם באשמת הטלוויזיה. כולם שצחים בלב, אבל בין השמחה בלב לבין האכספרימנט הזה אני מצייר גבול. יש לדעת איך אחרים רואים את העובדה שאחיה נכנס ללבנון ולוקח עשרה אזרחים ללא שום ידיה, לבין מצב ונסיון להציג זאת ככניסה לגילוי "פתחים" אשר אותם באנו לקחת לחקירה. זאת רציתי לומר בקשר לאירועים האחרונים.

ברצוני לומר דבר שאיננו שייך לכל הדבר הזה, אלא אומר אותו בתור הודעה חד-צדדית במסגרת האינפורמציה. הייתי שותף לאלה שהיו סבורים שבצבא ישנה קבוצה של צעירים שצריכים לקדם אותם, ואני מדבר על הצמרת, לדרגת אלוף. לפי מיטב הכרתי - והכרתי זו, עד כמה שאני יודע שותפים לה כל המי ומי שבצמרת צה"ל ומסביב לה - כל אלה שהיו צריכים או ראויים לקבל את דרגת האלוף, קיבלו או מקבלים את הדרגה. מותר לי לומר, לפי הערכתי, שאין היום בצבא מי שראוי לקבל דרגת אלוף משום שישנם קשיים וצריך לפנות מקום, עלייתו בדרגה מתעכבת. ולהיפך, לפי מיטב הכרתי לא קיבל אף אחד דרגת אלוף אם לא היה ראוי לה. אינני יודע על אף בחור שצריך לקבל דרגת אלוף ומשום מה שנקרא "צנוורות סתומים" דרגתי מתעכבת. החשש הזה שצה"ל יעכב את הצעירים הוא חשש, ולפעמים הסיבה היא סיבה, כי אינך יכול לקדם מישהו כאשר אין לך תפקיד בעבילו. אני מקווה שאנו נמצאים במצב שתיארת אותו, שכל אלה הראויים לדרגה, קיבלו או שיקבלו את הדרגה.

דיברתי בעצמו עם הרמטכ"ל ומסרתי זאת גם לראש הממשלה. הרמטכ"ל מצדו יהיה מוכן - אם הממשלה תפנה אליו - להמשיך בשירותו שנה נוספת. לפי החלטת שנתקבלה הוא צריך היה לסיים את תפקידו של שלוש השנים בסוף 1970. הוא יהיה מוכן לשרת עוד שנה, כלומר גם בשנת 1971. כלומר, שנתיים מהיום. גם השנה הזאת וגם בשנה הבאה. כלומר, לא ישרת שלוש שנים כי אם ארבע שנים. המלצתי על כך בכל לב. שמחתי לכך שהוא אמר שיהיה מוכן לכך אם תתקבל על כך החלטת הממשלה. זהו מינוי של הממשלה. דיברתי על כך עם ראש הממשלה, שאם אינני טועה, ראחה זאת בחיוב רב. בבוא העת נביא את הדבר הזה להחלטת הממשלה. העת תצטרך להיות חודשים מספר לפני סיום תפקידו. יש לנו למעלה משנה החל מהיום. אם מחליטים שהוא יסיים תפקידו בסוף 1971, צריכים גם לראות מי המיועד לבוא במקומו, אבל לזאת יש לנו עוד פנאי שנה וחצי מהיום.

ראש הממשלה ג. מאיר:

בימים האחרונים יש איזה טלפון מנותק או טלפון שבור, כי לאור דברי שר הבטחון יש כמה דברים שאינם ברורים.

קיימת צנוורה. יש ויכוח עם הצנוורה על דברים אחרים, אבל בענייני בטחון אין כל ויכוח ובכל זאת העתונות מלאה עם כל התיאורים. כאשר שמעתי אחמול את חיים הרצוג, התפלאתי מאוד. השמתי, אולי החלטתם בכל זאת לתת את ההודעה הזאת. לא הבינתי מדוע כך יש לפרסם את הדבר, אבל יתכן. כאשר אמרת שלא הסכמתם לכך, התעניינתי לדעת מה קרה פה. מוסרים לי כי גם ברדיו וגם

בטלוויזיה מקליטים לפני כן את הדברים. את ההקלטה של דבריו מסרו לצנזורה והכל עבר בסדר. זה מוזר. אני מוכרחה לומר שיש מברק מחאה חריף מאוד מאיגוד עתונאי חוץ. בכלל, יש לנו קשיים אתם. כולם ידעו זאת, אבל שמרו על הידיעה. איך בכל זאת הגיע הדבר לעתונות? נאמר לי - ובטעות נאמר לי - כי בא עתונאי מה"דיילי אקספרס" לכסות את עניין הספינות, הוא קיבל את הידיעה ממשהו ונסע הביתה. אבל אין זה נכון. הוא עדיין מסתובב בארץ. הוא אמר שלא שלח את הידיעה. בוודאי שלא שלח. הוא שלח אותה על ידי משהו, אבל לא דרך הצנזורה. כל עתונאי החוץ רותחים.

שר הבטחון מ. דיין:

הכל התחיל מידיעה ב"דיילי אקספרס". אתמול קראתי מברקים מה כותבים עתונאים הכותבים בעתונות הארץ, בעתונות חוץ. התפלצתי. כחור שכותב באחד מעתוני הארץ, שעה שהוא כותב לעתון חוץ הוא שוכח שהוא לא נשלח על ידי העתון הזה כאיש זר, אלא הוא יליד הארץ. שם הוא כותב לגמרי אחרת.

שר הבטחון מ. דיין:

נכון. הוא שהוראה לדובר צה"ל היתה שיאמר: אין תגובה. הצנזור את הפרשנות של האלוף הרצוג לרדיו לא צינזר. הוא לא צינזר את הקטעים האלה שצריך היה לצנזר. הידיעה לא התחילה מכאן. הידיעה התחילה, כפי שכבר אמרתי, מה"דיילי אקספרס". הפרשנות של ויויאן היתה מיותרת ובניגוד להוראה. היא הציגה דגש על הלקיחה.

חשר מ. בגין:

יש לבוא בדברים עם העתונאים ולהגיד להם שלא ישתמשו במושג של "בני ערובה".

שר הבטחון מ. דיין:

נקבעה להיום פגישה עם העתונאים.

שר החוץ א. אבן:

ההנמקה צריכה להיות שאלה חשודים בחבלנות ועל כן חוקרים אותם.

263. הצעת התקציב לשנת הכספים 1970/71 - המשך הדיון

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

כל מי שבא היום לערוך תחזית כלכלית אשר היא קצת קודרת - ושמענו זאת בהרצאתו של שר האוצר נתקל בקושי אחד. ואני רוצה מיד לומר שהיו הרבה תחזיות כאלה גם שלי, אשר נחברו. כל מי ששומע היום את הדברים מתייחס להם עם קצת מלח, משום שהוא חושב: הורוביץ תמיד היה קסנדרה וספיר תייב לומר את הדברים כעת משום שזוהי התובה המקצועית שלו, ולכן הסכנה איננה כל כך חמורה. אבל צריכים לזכור דבר אחד: כל הפרוגנוזות היו נכונות מחוץ לנקודה אחת - יבוא ההון. כלומר, הפרוגנוזות של מאזן תשלומים ומשכר כלכלי היו נכונות, אבל אימשהו יכולנו לחפות על כך על-ידי זה שדעגנו פה חלואה ושם חלואה, ועוד מגבית ועוד מגבית, ותמיד היה משהו שהציל אותנו. כיום דבר זה בלתי אפשרי. ממדי הכעיות או הפרוגנוזה של האוצר ושל רשות התכנון היא - ואנו תומכים בפרוגנוזה הזאת גם לפי הנתונים של בנק ישראל - כי היבוא בשנת 1970 יהיה בין 2 ורבע מיליארד ל-2 וחצי מיליארד דולר. על-ידי מגביות, על-ידי בוגדס, על-ידי חלואה מקרן המטבע או ממקור אחר, אי אפשר יהיה לסתום את החור הזה. רק השנה הגדלנו את הגרעון במאזן התשלומים בשנה אחת ב-28%. כלומר, זו קפיצה שאני על כל פנים לא יודע עוד קפיצה דומה לה באיזשהו מקום אחר בעולם. קפיצה של 28% בשנה אחת היא קפיצה עצומה.

בשנת 1968 הגדלנו את היבוא לגבי שנת 1967 ב-40%, ובשנת 1969 הגדלנו את היבוא בהשוואה לשנת 1968 שוב ב-20%. כלומר, אנו מגיעים לממדים כאלה שהיבוא שווה למחצית ההכנסה הלאומית שלנו. בתנאים אלה שום נס, כמו שקרה שם, לא יכול לקרות. ואז מהי הפרוגנוזה?

במשך החודשים האחרונים הרזרבות יורדות בקצב של יותר ממיליון דולר ליום. בחודש דצמבר ירדו ב-35 מיליון דולר, בחודש נובמבר ירדו ב-30 מיליון דולר בקירוב, כלומר בקצב של יותר ממיליון דולר ליום. אנו רואים שזה קצב מוחש. כלומר, יש פה מה שקוראים "מחיש" הבנוי ומשולב בתוך העסק הזה. ואם כך יימשכו הדברים, רבותי, בשנה יש 365 ימים ואילו הרזרבה שלנו מסתכמת היום ב-382 מיליון דולר. 50 מיליון דולר מסכום זה נמצאים בעזרת פקדונות לזמן ארוך. כלומר, למעשה יש 332 מיליון דולר ברזרבה, אך ישנם 365 ימים בשנה.

השר מ. בגין:

למה מוצע הסכום הזה מעיקרו?

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

תימוש צה"ל תלוי ברזרבות. יבוא החיטה, יבוא הדלק. זה אומר שאפילו מים אתה לא יכול לקבל אם אין לך דלק. תלויה בכך כל האספקה שלנו, תלויים בכך החיים שלנו. בדע שלא נשאר לנו כלום, אנו אבודים וזה עניין חמור מאוד. רציתי שנמחיש לנו זאת. כל יום יורדת הרזרבה בסכום של מיליון דולר. לפעמים יש ימים שאיננה יורדת, אך לעומת זאת יש יום שבו היא יורדת ב-5 מיליון דולר. בדרך כלל התשבון של התורשיים האחרונים מראה ירידה של למעלה ממיליון דולר ליום.

כפי שאמרתי, יש לנו סכום של 332 מיליון דולר. אגב, בתוך הסכום הזה יש פת"ח. אלה הם פקדונות תושבי חוץ. אם הרזרבות יורדות, הם מתחילים להיות עצבניים ויכולים להוציא את הכסף.

שר הפנים מ.ה. שפירא:

מה הסכום של הפת"ח?

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

אינני יכול לומר לך. ברזרבות תלויים הכסחון, אספקה היונית, השקעות, יבוא ציוד. כלומר, אם הירידה הזאת תימשך, הרי בשנת 1970 הרזרבות תיגמרנה. הן מוכרחות להיגמר. אבל לא רק זאת.

ישנו גם הגורם של יציבות המחירים. האמת היא שלא משום שאנו כל כך חכמים אנו יכולים לעשות צמיחה של 12%-13% ביציבות המחירים. יציבות המחירים היא תוצאה ישירה של גרעון במאזן התשלומים. איך זה נעשה? מצד אחד באות יותר סחורות שהן מחזיקות את המחירים יציבים, מצד שני כמות הכסף מצטמצמת. מי שמביא סחורות, כלומר היבואנים, הם משלמים בעד הדולרים בלירות. הלירות הללו ירדו, ולכן ישראל נוטלת לוחמי ראיות רבה ושללנו מתחנה

בשנה זו 850 מיליון לירות, על ידי הגרעון. זה קיים את יציבות המחירים. למרות שכל התנאים האחרים היו נוחים לזה. כלומר, שילמנו בעד יציבות המחירים בהגדלת הגרעון במאזן התשלומים. כלומר, בעד רדודל הרזרבות. אני רוצה שיוכנו הדברים שאני אומר ולא באופן מוטעה.

כאשר אני אומר ששום מגבית ושום הלוואה, זו או אחרת, לא יפתרו את השאלה, אני אומר שאנו לא צריכים להרפות ממאמצינו לעשות זאת, כי אחרת יהיה עוד יותר גרוע. צריך רק לדעת מה הפונקציה של הפעולות. שר האוצר, אנוכי, וחברי ממשלה אחרים נוסעים למגביות, עושים את כל המאמצים כדי לגייס יותר כספים, משום שזהו האמצעי היחידי לקנות זמן. כדי שאנו נגיע להסתגלות למצב הרש, דרוש לכך זמן. כל פעולה שנעשה במדיניות הכלכלית כדי לעכב את האירוזיה של הרזרבות, דורשת זמן. את הזמן אפשר לקנות רק בכסף, במטבע חוץ. זאת אומרת, כי כל המאמצים להשיג דורלים הם לא רק מוצדקים, הם הכרחיים, כי בלעדי זאת המצב יהיה חמור יותר, אבל זה לא יפתור את השאלה. מה שכן יפתור את השאלה - וזה לדעתי הדבר היחידי - אלה הם אמצעים של מדיניות כלכלית בפנים, אשר ינטרלו במידה מסוימת את הנקודות הללו שגרמו לכך שבשנת 1968 עלה היבוא ב-40% ובשנת 1969 עלה היבוא ב-20%. כלומר, היבוא עולה בקצב הרבה יותר מהחפוקה. אם נצליח ביצוא כפי שהצלחנו בו עד עכשיו, אנו יכולים להרשות לעצמנו הגדלת היבוא כל שנה ב-10%, אבל אם הגדלת היבוא מגיעה בשנה אחת ל-40% ובשנה אחרת ל-20%, קיימת המפולת הזאת אשר היא כה מסוכנת.

שאלתי: מאין זה בא? וככן, ישנם ארבעה גורמים.

הגורם הראשון, הבטחון. אם אנו אומרים שזה הגורם היתירי או העיקרי, אין זו אמת.

ראש הממשלה ג. מאיר:

גם לא העיקרי?

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

גם לא העיקרי.

הגורם השני, השקעות. הגורם השלישי, הצריכה הפרטית. הגורם הרביעי, הציפיות. אסביר כל אחד מהגורמים האלה. ראשית כל, אין מתבטא הדבר באופן כמותי.

מ-2.5 מיליארד לירות שנוספו לנו ב-1969 לשימושים שונים, הן על ידי גידול התוצר הלאומי והן על ידי גידול הגרעון - והגרעון הוא גם כן מקור לסחורות ושירותים - החלוקה היא כדלקמן: 43% היא צריכה פרטית, 26% צריכה ציבורית כולל הבטחון, ו-31% השקעות. זאת אומרת, הגורם העיקרי הוא הצריכה הפרטית. הצריכה הפרטית עלתה הרבה יותר מאשר הבטחון. אינני רוצה להקטין את משקלו של הבטחון, אבל זוהי עובדה. עובדה היא שבעיקר עלה הגורם של הצריכה הפרטית.

שר הפנים מ.ת. שפירא:

גם מכונות וגם טלוויזיות...

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

בדוראי, הכל.

דיברתי על גורם נוסף, אשר בזמן האחרון יש לו חשיבות. כל האכסלרציה הזאת של החטת גידול הרזרבות היא תוצאה של ציפיות הציבור. הדבר ידוע בארצות אחרות, כי אם הציבור מתחיל לפקפק מה יכול לקרות בעתיד, דבר זה הינו מסוכן ביותר. הוא מעדיף העברת הכסף מהארץ. דבר זה חל גם על היצואנים. היבואן מתרכז ביבוא עד כמה שאפשר יותר גדול. הוא משתדל לקנות מה שאפשר יותר היצואן משתדל למכור את הסחורה באשראי ולא במזומנים, כדי לקבל את הכסף יותר מאוחר. היבואן משתדל לייבא מה שאפשר יותר. לכן יש כאן יבוא עצום שהוא ספקולטיבי במידה מסוימת. יש בריחה של הון. זה אחד הגורמים להגדלת הפער במאזן התשלומים. ראינו זאת בצרפת. בצרפת גרם הדבר לדלדול של 3,000 מיליון דולר במשך שמונה חודשים, בעוד שבגרמניה הייתה עליה של 500 מיליון דולר ויותר.

אני חוזר עתה לעניין הצריכה. המספרים האחרונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מאתמול מורים על עליית הצריכה לנפש ב-9%. שר האוצר אמר זאת ואני יכול לחזק את דבריו, כי דבר זה הוא ללא תקדים גם בזמן שלום. על אחת כמה וכמה במלחמה. לא ראיתי כי במלחמה התצרוכת עולה. היא יורדת. בזמן מלחמת העולם השנייה היא ירדה באנגליה ב-30%.

ולכאן נכנסת בעיית מדיניות השכר. כל הויכוח על הפוקה או לא הפוקה הוא אי רלבנטי אם הצריכה עלתה ב-9%. השאלה היא האם אנו רוצים שהיא תעלה ב-10% או 11% לנפש, אם לאו. השאלה היא "סורביבל" ולא צדק. אפשר להגיד כי אם ישנה מצוקה חמורה, הרי הצדק הוא מעל לכל. את זה אמר שר האוצר בדבריו ואני רק יכול לתמוך בהם. אומרים שהכנסה הממוצעת אצלנו היא 1,400-1,300 דולר לנפש. האפקט שיש לכך על תנאי החיים של האנשים כאן הוא הרבה יותר חיובי מאשר בארצות אחרות עם אותה הכנסה ממוצעת, ואסביר מיד את דברי.

ניקה שתי ארצות אשר בכל אחת מהן יש מיליון תושבים ובכל אחת מהן הממוצע הוא אלף דולר לנפש, אבל במדינה אחת תשע עשירות מרוכזות בעשירות אחת של האוכלוסיה ורק השאר מחולק, ואילו במדינה השנייה גם השאר מחולק באופן שווה. ברור איפה יהיה מצב יותר טוב - באותה מדינה בה השוויון יותר גדול. אצלנו השוויון היחסי הוא הנכבד ביותר. אצלנו בממוצע של 1,400 דולר לנפש מצב האוכלוסיה יותר טוב מאשר בארץ אחרת. הממוצע הזה חשוב, אבל הוא חשוב גם בקונטקסט של מידת השוויון.

ראש הממשלה ג. מאיר:

יש לך מספרים לפיהם אתה יכול להוכיח זאת? אני מסכימה שזה יותר טוב מאשר בברזיל, אבל הייתי רוצה לראות באיזו מידה זה יותר טוב.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

יש רק ארץ אחת המשתווה אתנו, וזוהי שוודיה. מחוץ לשוודיה המצב בכל הארצות הוא יותר גרוע...

שר המסחר והתעשייה י. ספיר:

הפער יותר גדול, כולל רוסיה.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

באמריקה חיים מתחת לפוברטי ליין 15%, באנגליה 10%, ואילו אצלנו 7%.

ראש הממשלה ג. מאיר:

מהו אצלנו הפוברטי ליין?

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

70 ל"י לנפש. כלומר, משפחה בת 7 נפשות עם חמישה ילדים מגיעה לסכום של 490 ל"י למשפחה לחודש (70X7 ל"י לנפש). זה מעט.

חשׁר ו. שם טוב:

כמה סעד מקבלת משפחה כזאת?

שר האוצר פ. ספיר:

50 ל"י לנפש.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

המספר של 7% הוא מספר סטטיסטי. הוא בנוי על שאלונים. בכל דברים מעין אלה יש תמיד "אנדר סטייטמנט" גם בגלל מס הכנסה וגם בגלל תמיכות הסעד. לכן, אם אני אומר 7%, זה בוודאי מספר מופרז. עשינו חשבון כי על-מנת להביא את כל אלה הנמצאים מתחת ל-70 ל"י לנפש, כלומר מתחת הפוברטי ליין - כדי להביאם מעל לקו זה דרושה הוצאה של 70 מיליון לירות, אשר היא קצת יותר יחסית אחוז מהתמסיר מלונ

ראש הממשלה ג. מאיר:

ניקה משפחה בת 4 נפשות שרק אחד ממנה עובד.
הפוברטי ליין הוא 280 ל"י להודש. אין חיות בזמננו, בארצנו, משפחות על 280 ל"י להודש?

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

השם עונה על כך. זאת אומרת שהן מתחת לקיום. יש כאלה, בעיקר גלמורים, מוגבלים בכושר עבודה, חולים, אולם אינני מאמין שזה 7%. אני חושב שזה הרבה פחות.

אני רוצה לתת עוד מספר שהוא גם כן די מעניין.
אמר שר האוצר כי הגרעון שלנו הוא 360 דולר לנפש. זה יותר מההכנסה הלאומית לנפש של ארבע חמישיות של האנשות. כתבתי על כך ספר. הייתי רוצה להוריד את העוני ולהעלות את רמת החיים. כולם מדברים על זה. אבל אנו מדברים גם על מלחמת הקיום ועל כליון הרזרבות שלנו ב-1970. אולם למרות כל זאת, אני אומר שהייתי מוציא את הסכום של 70 מיליון לירות בתנאי שלא יעלה שכר העבודה, בתנאי שלא העלינה ההכנסות האינדיבידואליות, בתנאי שיהיה לי מאין לקחת סכום זה. כעת אומרים: התנאי הוא שהמחירים יהיו נמוכים.

רבותי, אם אנו נעלה את השכר ונחזיק מחירים יציבים, זה אותו דבר כאילו העלינו עוד יותר את השכר. ברור שמחירים יציבים והכנסות עלולות - ואין זה פופולרי להגיד זאת - יגדילו את הגרעון, יחישו את רלדול הרזרבות. יש החושבים שיציבות המחירים זה עסק משלעצמו, אבל אין זה כך. זה טוב אם אינך מעלה את ההכנסות, אבל אם באותו זמן אתה מעלה את ההכנסות, דבר זה מגדיל את הגרעון במאזן התשלומים. אף כי בן-אחרון אומר שזה לא הוכח. רבותי, זה הוכח באופן אמפירי, בארץ, בעולם ובכל מקום. זה היה לא פופולרי, כי מדיניות המחירים נהפכה אצלנו למין "פאטיש".

אני רוצה להדגיש דבר אחד: אין לי ספק שיש קשר ישיר ובל יינתק בין מספר הלירות לבין ידירות הדולרים. הלירות הן כמו הפרות האוכלות את הפרות השמנות, כלומר אוכלות את הדולרים. אם יש יותר לירות צורכים יותר, צורכים יותר סחורות, ואם צורכים את תוצרת הארץ, הרי זה אותו דבר, כי בתוצרת הארץ יש קומפוננט גדול של יבוא דלק וכל שאר הדברים שאחם רוצים. אם יש יותר, זה מעלה את המחירים והמחירים עלו במידה ניכרת בחשואה לשנה שעברה, ודבר זה פוגע בכושר ההתחרות של היצוא.

הגרעון בחקציב הממשלתי היא 1,800 מיליון לירות. מסכום זה, כ-1,500 מיליון לירות הלכנו להדפיס כסף או בבנק ישראל או מהבנקאות העולמית, ואין זה משנה, זה אותו דבר. כלומר, הממשלה הזרימה יותר מאשר לקחה. אבל יש דבר נוסף. הגרעון, כפי שאמרתי, או הפוטנציאל האינפלציוני היה יותר ממיליארד לירות שהוזרמו למשק בחשואה למח שנלקחו ממנו. פרט לכך היה גם סכום של 180 מיליון דולר לחובת חוץ לארץ. כלומר, הממשלה הוציאה בחוץ לארץ יותר משהיא קיבלה בסכום של 180 מיליון דולר. זאת אומרת, זאת היתה תרומת הממשלה לדלדול הרזרבות, ולא מתוך רצון רע, אבל זה היה המצב האמיתי. כעת, ב-1970, המצב יותר חמור. הוא יותר חמור כי יש לכך אפקט אקומולטיבי. כי אפשר לחשוב שהזרמת כסף חדש מתחילה פרק חדש. הנזילות קיימת וכוח הקניה קיים. ואז זה THE TOP OF IT ויש לכך אפקט אקומולטיבי. משום כך אני בטוח, אינני מסופק, שאיננו יכולים להרשות לעצמנו להדפיס כסף, כי אז הרזרבות לא ייגמרו בדצמבר, אלא קרוב לוודאי שייגמרו כבר ביולי או באוגוסט.

אני רוצה להגיד למפרע שגם אענה משנה על הנקודה הזאת ולא אסתפק רק בצירוף התמונה הקודמת.

אני רוצה לומר כי אינני רואה שום פתרון כיום במיתון. כלומר, באופן תיאורטי מיתון הריף יכול לפתור את השאלה. אין שאלה שאי אפשר לפתור אותה על-ידי דפלציה חמורה מאוד, אבל במצב הבטחון שאנו נמצאים בו ובמצב של עליה, איננו יכולים להרשות זאת לעצמנו. באופן תיאורטי אפשר על-ידי מיתון הרבה יותר הריף משהיה לנו, לפתור את הבעיה של מאזן התשלומים ולעצור את ירידת הרזרבה, עם עזרה ידועה שאנו יודעים שתבוא, באותם ממדים ששר האוצר היאר כאן. אם לתת נוסף לזה זריקה של מיתון חריף מאוד, הרזרבות לא יירדו. אבל אינני חושב שאפשר להציע את התרופה הזאת במצב הבטחוני שלנו.

חשר מ. בגין:

מיתון עם אבטלה?

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

ברור, עם אבטלה גדולה. אין מיתון בלי אבטלה. משום כך אני אומר שאינני מציע זאת. אני מציע לא להשתמש בתרופה זו. זו תרופה חמורה מאוד שיכולה אמנם להקטין את המחלה שעליה אנו מדברים - דלדול הרזרבות - אבל היא יוצרת מחלה אחרת שאינה פחות חמורה. זה בדיוק כמו אדם שמתאכר מפחד של מוות. מיתון, חריף, אף אם הוא יכול לפתור את השאלה זאת, איננו בא בחשבון במצב הכתחון ובמצב העליה שלנו. גם הפתרון שנדפיס מיליארד לירות איננו טוב יותר.

חשר א.ל. דולצין:

אתה מתייחס למיליארד הלירות שהציע שר האוצר?

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

הוא לא הציע זאת. הוא דיבר על כך שישנה אפשרות

כזאת, אבל הוא לא הציע זאת.

ראש הממשלה ג. מאיר:

הוא דיבר על כך שיש לו גרעון של מיליארד לירות.

חשר א.ל. דולצין:

שר האוצר אמר שבתקציב החדש יהיו לו 2 ורבע מיליארד לירות. מיליארד ורבע לירות הוא הציע לכסות באיזו צורה שהיא, ונותרו לו מיליארד לירות. אתה מתייחס למיליארד הזה?

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

כן. אינני מנסה להגן כאן על בנק ישראל כדי שלא ייתן מיליארד לירות. זה לא ענייני. זה עניינה של המדינה. בית הדפוס אשר בו אנו מדפיסים את הכסף, מוכן לקבל כל הזמנה, אבל לא זה העניין. חשר מ. בגין:

עדיין לא הגענו להדפסת כסף בארץ?

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

זה לא כדאי.

יש לכך, כפי שאמרתי, אפקט אקומולטיבי. היות ויש כבר מה שהורפס בשנה שעברה, הייתי אומר כי במקרה זה אובדן הרזרבות הוא בטוח. זה מירשם בטוח לאובדן הרזרבות. הייתי מוכן לומר: איך לאבד את הרזרבות מבלי להתאמץ? זהו המירשם הבטוח לכך.

אני בטוח שכולם ירחו את מה שאומר עכשיו. זה אומר שהכרחי קיצוץ תקציבי ב-5% OVER THE BOARD... לא להתחיל לחפש מה חיוני ומה איננו חיוני. אם אתה מתחיל לחפש - שים דבר איננו בלתי חיוני. למדתי זאת בארצות אחרות. אם רוצים לקצץ, הקיצוץ מצליח רק כאשר עושים את זה OVER THE BOARD... ואני מציע קיצוץ של 5%. ואז כל שר יידע טוב יותר מה חיוני. אז יש לכל שר סיפוק כי מקצצים לא רק אצלו, אלא מקצצים לכולם. דבר זה מקטין את הבעיה לממדים שאפשר אחר כך לחפש דרכים אחרות לכסות...

שר הפנים מ.ת. שפירא:

קיצוץ של כל התקציב ב-5%?

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

כן, של כל התקציב.

השר מ. בנין:

במה זה מחבטא במספרים אבסולוטיים?

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

בחצי מיליארד לירות.

שר האוצר פ. ספיר:

ב-400 מיליון לירות, כי חוב אי אפשר לקצץ.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

מה אפשר לעשות? ובכמה דברים אחזור על מה שאמר שר האוצר. ביטוח האבטלה הוא דבר טוב לא רק מבחינת מקור כספים, אבל גם מבחינה סוציאלית. מוזר מאוד שמדינה החושבת עצמה למתקדמת, אין לה דבר שכזה. זה גם אמצעי למדיניות כלכלית אנטי-מחזורית. זה סופק כסף בזמן. הייתי ברעה זו כבר עשר שנים. לדעתי זה משפט קרום שאיננו מוצדק לגמרי. זה סופק כסף בזמן גאות, כאשר צריכים לרסן את הסכנות האינפלציוניות והגרעון במאזן התשלומים. אין לי כל ספק שזה ביטוי חיובי כשלעצמו, ללא כל קשר עם מיתון, ובמצב של היום דבר זה הכרחי.

הדבר השני ששר האוצר הזכיר, כל הפעולות שאנו עושים בעקיפין, אנו פועלים על כוח הקניה, וזה דבר טוב, אבל איננו מספיק. במצב זה של דלדול רזרבות ושל דלדול בקצב של מיליון דולר ליום, אנו מוכרחים לפעול ישירות על היבוא, ודבר זה אפשר לעשות רק בדרך אחת, בדרך שהלכו בה האנגלים, כלומר, הפקדות לירות. היום היבואן לוקח מכתב אשראי ואיננו מפקיד כל כסף. לדעתי יש להפקיד אחוזים מסויימים. הדבר יכול להיות מורגל לפי סוגי הסחורות. על טלוויזיה ועל מכונות אפשר לחייב הפקדה גדולה יותר של כסף מאשר על חיטה, למשל. עשו זאת באנגליה והדבר הצליח מאוד. אני חושב שעריכים להנהיג זאת גם אצלנו. זה מצמצם גם את כוח הקניה בעקיפין, כי כדי לרכוש צריכים קודם כל להפקיד כסף, צריכים לספוג אותו. דבר זה גם פועל באופן ישיר דווקא באותה נקודה שהיא נקודת התורפה העיקרית.

שלישית, מכירת נכסים.

רביעית, מוכרחים לעודד את החסכון. דבר זה אפשר לעשות על ידי העלאת הריבית על האמיסיות. אני חושב שדבר זה מוצדק מכל הבחינות.

חמישית, הקטנת הסובסידיות. קיימת היום דעה בעולם, מבחינה סוציאלית, שסובסידיה לאנשים יעילה יותר מאשר סובסידיה למצרכים. כלומר, סובסידיה לנצרכים ולא למצרכים. אבל עם עליית רמת החיים כל פעם, דבר זה נעשה אבסורד יותר. אף אחד מאלה היושבים כאן איננו זקוק לסובסידיה על חלב ואף לא על לחם, ואלה אינם האנשים העשירים ביותר בארץ. הם יכולים לשלם מחיר מלא חמורת החלב, חלום או הביצים. אלא מה? אם אנו עושים את הסובסידיה על מצרכים, הנצרכים במידה גדולה מאוד לא רק על ידי אותם 7 האחוזים אלא על ידי 93 האחוזים האחרים, הרי במקום לתת לאותם 7 האחוזים יותר, יוצא שזה שהם מקבלים באמצעות הסובסידיות אלה הן פרוטות. אם ניתן לחם פי 3 או פי 4 יותר, עדיין יישאר לנו סכום עצום אותו חסכו מהתקציב.

כל זה ביחס למדיניות פיסקאלית, ועתה למדיניות ההכנסות. אמרתי כבר את דעתי. מבחינת המצב הכלכלי, אין כל הצדקה ואין כל אפשרות להעלות היום את ההכנסות מחוץ לאותה קבוצה של 7 אחוזים. מישור יאמר 10 אחוזים. אפשר להשתמש בזה. כלומר, מדובר על הסקטור שהוא מתחת לפוברטי ליין. אני חושב שמדובר בסכום של 70 מיליון לירות. 70 מיליון לירות הם 6% מתוספת הצריכה הפרטית ב-1969 ולא מחצריכה עצמה. ואחרי כל זאת אנו עוד הולכים להעלות את השכר.

זה לא מובן לגמרי. זה איננו הגיוני. כל התסבוכת הזאת תיגמר מעצמה, אם רוצים או לא רוצים, ברגע שתיגמרנה הרובות.

יש עוד דבר אחד שרציתי לעמוד עליו, וזו המדיניות המוניטרית. במדיניות מוניטרית עושים כל כך הרבה, שבדרך כלל אין כבר הרבה מה לעשות. על ידי הנבל האשראי עולה הריבית. טוב שהריבית עולה במצב כזה, כי זוהי אחת הדרכים לצמצם את הצריכה ולהפסיק את הגרעון. כל הארצות המפותחות נוקטות בשיטה הזאת כדי לאון את מאזן התשלומים. העלאת הריבית היא אחד הדברים העיקריים להקטנת הגרעון. זה נעשה. אבל יש דבר אחד שהוא אבסורד, אנכרוניזם, שעלול להתנקם בנו באופן חמור ביותר. חוק הריבית הוא אחד האנכרוניזמים והאבסורדים. אני מתנגד לו כל הזמן. חוק הריבית היום אבסורד יותר מאשר בארצות הברית. בארצות הברית היום הריבית היא גם כן 10-11 אחוזים, אבל מוכרחים להפקיד שם 25% מן ההלוואה בריבית נמוכה. ההפקדה הזאת היא בבנק. כלומר, בדרך זאת אתה מגדיל למעשה את שיעור הריבית. כך שלמעשה שיעור הריבית בארצות הברית יותר גבוה מאשר אצלנו עם חוק הריבית הקיים אצלנו. אבל אנו לא חיים לפי חוק הריבית. היות והדבר היחיד שבנקים יכולים לעשות היום הוא דרך הפקדונות - ועל ידי כך לתת תוספות וכו' - על ידי חוק הריבית הם אינם יכולים לשלם את המחיר הקיים. אני יכול לציין כי זאת הפעם הראשונה מאז קיימת מדינת ישראל, שהפקדונות השנה כמעט ולא עלו. העליה מסתכמת ב-0.4% בלבד. לעומת זאת, תיווך שטרוט עלה ב-20%. באופן תיאורטי, הבנקים יהרוקנו מפקדונות, כי צריך להיות משוגע להחזיק כסף בבנק אם אפשר בתיווך שטרוט לקבל הרבה יותר. כלומר, הבנקים יהרוקנו. הכסף יילך לאותן המטרות שאין לנו כל השפעה וכל הכוונה עליהם, ובריבית היא מופרזת, גם לדעתי. ושר האוצר לא יוכל לקבל כסף מהבנקים.

שר התיירות מ. קול:

האם הבנקים נותנים ערבות על הכסף הזה?

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

הם מוכרחים לתת, לפי החוק. הם נותנים ערבות. זאת אומרת, השנה צפויה ירידה בפקדונות. שר האוצר זקוק לכסף. אם ירדו הפקדונות, הוא לא יכול לקחת אצלם כסף, גם לא מילווה בטחון ולא שום דבר אחר. גם הממשלה יכולה מכך. וכל זה בגלל תיאוריה מיסטית של קבוצה קטנה המפעילה לחץ. מדוע אני אומר זאת? משום שהתאחדות בעלי התעשייה בעד ביטול חוק הריבית, לשכות המסחר הן בעד ביטול חוק הריבית, יש חלק של חקלאים, קבוצה קטנה של חקלאים, עם ידידי הגרעון הרצפלו בראשם - אשר איננו כלכלן גדול - המתנגדים לכך. על כל פנים, ברור שזה אנכרוניזם אבסורדי שמצמצם לנו את האפשרות להקטין את הגרעון בקופת המדינה ולא נוכל לקבל שום דבר מן הבנקים. יישאר רק נושא של תיווך שטרוט. ביטול חוק הריבית הוא אחד התנאים להבראה כלשהי.

אומרים לי כמה חברים מכובדים ביותר: מדוע בזמן מלחמה היבוא אצלכם כל כך הופשי? מדוע אינם מגבילים זאת באמצעים ארמיניסטרטיביים? כאן יש סתירה בין הצו המוסרי - וזה מוצדק מבחינה מוסרית - לבין הצורך הכלכלי. כל הגבלה של היבוא מוכרחה להביא לעליית מחירים. אם יש פחות אספקה והכסף לא נספג על ידי קניית הדולרים, כפי שהוא כיום נספג ויורד למרתפי בנק ישראל, המחירים יעלו במהירות גדולה ואחר כך קשה מאוד לדבר על יציבות. אינני חס על האנשים, אבל השיבה ל-1949, 1950 ו-1951 לא תפתור שום שאלה.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

יש להבדיל בין לוקסוס לבין יבוא סחם.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

הנקודה הזאת קיימת. אגיד שוב פעם דבר שלא אתפלא על כך שהוא מרגיז. אם מבחינה כלכלית יש שיפור במאזן התשלומים, המזיק פחות הוא יבוא המותרות, בעוד המזיק ביותר הוא יבוא הדברים החיוניים.

ראש הממשלה ג. מאיר:

זה נמשך כמו שתגיד שעכשיו צהרים. צריך ללמד את הפועלים את כל התורה הכלכלית הזאת. לך תאמר להם שצריך לייבא מותרות בגלל שזה טוב לכלכלה...

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

היום כל היבוא חופשי. אם ליהודי יש 10 לירות והוא קונה דברי מותרות - השער הממשי לדברי מותרות הוא 10 לירות לדולר. זאת אומרת, אני מפסיד דולר ואני סופג מחשוק 10 לירות. אבל אם הוא קונה דברים חיוניים, שם השער 3.5 לירות לדולר. כלומר, כדי לקנות את 10 הלירות האלה מחשוק, אני צריך להוציא 3 דולר. אני מדבר כאן בחוג מצומצם. לא אלק להסביר זאת לציבור.

שר האוצר פ. ספיר:

מה שאי אפשר להסביר לציבור, אי אפשר להגיד גם לחוג מצומצם.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אי אפשר להסביר לפועלים שהם לא צריכים להעלות את השכר, משום שהדבר יביא להתמוטטות. לא רק כלכלה הוא מדע חשוב. גם פסיכולוגיה זה מדע חשוב.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

הם קונים גם טלוויזיות, גם מקררים וכו'.

אם הוא קונה מקרר, הוא מקטין את כוח הקניה, לוקח ממני דולר אחד תמורת 10 לירות במקום לקחת 3 דולר. מה אני יכול לעשות? היום הטלוויזיה, הרדיו והמקרר אינם מצרכים המצויים בידי 10,000 איש, אלא הם מצויים בידי מאות אלפי פועלים. והשער בדברים אלה הוא 10 לירות לדולר.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אין מותרות אחרי מקרר?

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

יש מכוניות. אני יכול רק לנתח זאת מבחינה כלכלית. היבוא של מותרות מאט את התפתחות הגרעון במאזן התשלומים הרבה יותר מאשר יבוא דברים חיוניים.

חשר א.ל. דולצין:

יש מותרות בולטים ביותר, כמו יבוא שיקולר משוויץ.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

יש לזה ערך כה קטן, שלא אכפת לי שייבאו זאת.

חשר א.ל. דולצין:

יש לזה עניין פסיכולוגי.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

אני מוכן להתפשר עם הפסיכולוגיה.

אני רוצה שנבין שיש פה גם שיקול כלכלי. לו היינו אוסרים את כל יבוא המותרות, היו לנו כמה עשרות מיליונים לירות יותר בשוק וכמה עשרות מיליונים דולרים יותר ברזרבות. זה ברור. אפשר להגיד שעל מזבח הפסיכולוגיה אנו יכולים להקריב כמה עשרות מיליונים של דולרים.

שר האוצר פ. ספיר:

מה ששניכם רוצים, ראש הממשלה ואתה, באופן פרקטי הסוסיס האלה נמצאים גם כן בתוך הדרם הזה, בתוך הסכום של 800 מיליון לירות, וצריך לחפש את הפתרון גם לדולרים האלה.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

אני מדבר נגד זה כאשר אנו רוצים לעשות זאת, אולם ברצוני לומר דבר נוסף.

אנו מקדישים 20% של התפוקה הלאומית לבטחון. כאשר אחת מגיע ל-1,400 דולר לנפש, דבר זה אפשרי. ואומר עכשיו דבר שאולי שוב ירגיז רבים: דבר זה אפשרי רק אם יש קומפנסציה. ללא קומפנסציה הוא בלתי אפשרי. בזמן מלחמת העולם השנייה, באנגליה למשל, היתה קומפנסציה בדברים אחרים. אבל שני הדברים יחד: גם עליית הצריכה הפרטית לפי 9% לשנה וגם עליה של 20% של התפוקה לבטחון - דבר זה אפשרי אם מוכנים להגיע לקומפנסציה בדברים אחרים, ואני לא מציע בדברים ארמיניסטרטיביות, אלא בדברים אחרים כמו בדרך של קיצוץ בתקציב.

היות ואמרתי כל כך הרבה דברים מעציבים, אני רוצה להגיד דבר אחד מעצב. המגמה הסטרוקטורלית במשך חשתיים האחרונות הינה חיובית ביותר. היא חיובית ביותר גם לסטרוקטורה לטווח ארוך. ראשית, היצוא עולה בממדים מרשימים ביותר, 14%-15% לשנה. שנית, היצוא הוא בשטחים רצויים. בחקלאות התחלנו לנצל את היתרון הטבעי האקלימי שלנו ואני חושב שבמשך 4-5 שנים נגיע, מחוץ לפרי הצבר, ליצוא הקלאי של 100 מיליון דולר בפרחים, אבוקדו, מילונים ושאר הדברים האלה. כלומר, החקלאות, ושנית יצוא דווקא באותם דברים שיש לנו בהם יתרון טבעי.

שר הבטחון מ. דיין:

נוספו לנו שטחים עם יתרונות טבעיים ליצוא. ואני אומר זאת ברצינות, מאל-עריש ועד יד מרדכי, זה חשרון.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

אני לא עוסק בדברים אלה.

שר הבטחון מ. דיין:

אתה מדבר על יתרונות טבעיים. היתרונות הטבעיים הם בריוק שט.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

בתעשייה יש גידול גם ביצור וגם ביצוא הגבוה יותר מן הממוצע. זהו גם כן יתרון.

שלישית, יש חוזה בתעשיות, כמו טקסטילים ומזון, לתעשיות מורכבות יותר כמו אלקטרוניקה, כימיה וכדומה. כלומר, שינוי סטרוקטורלי אשר שוב מנצל את היתרון האינטלקטואלי והטכנולוגי שלנו. אם ניתן לשינוי הסטרוקטורלי הזה להתפתח, הרבה יתן את פירותיו ובמשך 5-7 שנים אנו יכולים להגיע למשאו, אנו יכולים להגיע לכך שנעמוד על רגלינו, אבל לשם כך דרושה לנו נשימה בעליית יבוא ב-20% כל שנה ובהדפסת כסף, לא נגיע לכך. אנו נמצאים במצב שלפני שמינים לחוף מבטחים, אנו עלולים לטבוע. מצב כזה ישנו. אפשר להוכיח אותו במספרים. אנו עלולים לטבוע, ועל כן אסור לנו לעשות זאת. אנו מוכרחים לעשות מאמצים. אמרתי מה אני מציע לעשות מצד ההכנסות, והצעתי כמה וכמה סעיפים, אמרתי מה יש לעשות מצד ההוצאות: יש לקצץ CN BOARD ב-5% את כל התקציב מחוץ לחובות. על כל פנים, אם דבר זה לא יתקבל, יש להגדיל את ההכנסות עוד יותר, אני מזהיר מפני הסכנה של מיליארד לירות, כי פירושה הוא שהזרובות תיגמרנה הרבה יותר מהר מכפי שאני צופה זאת. ולפי הכסף של היום, אני צופה כי הרזרבות ייגמרו בשנת 1970.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אני רוצה לשאול את שר האוצר או את נגיד הבנק איזה ביטוי יהיה לתקציב אם הממשלה תחליט כי מי שנוסע במכונית ממזרחית או במכונית של פקידות נדרשת, או בכל צורה שהיא שיש לה קשר עם תקציב המדינה, אם אנו נאמר כי לשנתיים הבאות איש איננו מחליף את מכוניתו, אם אינה נשברת לו בדרך. אם המכונית היא משנת 1968 - יישאר עם מכונית מ-1968. אם המכונית היא משנת 1967, יישאר עם מכונית משנת 1967. אם האנשים צריכים לשלם בעצמם בעד המכוניות, הם יחשבו פעמיים. כבר ראיתי אנשים הנוסעים במכונית אחת שש או שבע שנים. אני יודעת, ישנה תשובה האומרת שאם נוסעים כל פעם במכונית חדשה, יש רווח. יתכן. אני בכל זאת חוזרת לכך. כי איזו לי פושי לדרוש מהציבור כל מיני דברים.

אינני רוצה להשתמש במונח "קורבנות", כי בעצם יש רק סוג אחד של קורבנות: מי שיוצא לחזית ואיננו חוזר. כל היתר אינם קורבנות. אבל כפי שאמרתי, אין לי קושי לעשות זאת כתנאי שזה חל לא רק על פועלים ובתנאי שלא נתעלם בשום אופן מדבר פסיכולוגי. אי אפשר לדרוש מ-2.5 מיליון יהודים בארץ כי כל אחד מהם יהיה כלכלן וכאשר הוא רואה בחנות שוקולד שריצרי, או ויסקי מסקוטלנד, או ג'ין ממדינה אחרת, או בגדים ממקום אחר, כאשר הכל יש בארץ, יאמר לעצמו: אין דבר, אנו מוציאים דולר תמורת כל 10 לירות וכו'. הוא איננו יכול לקנות זאת. יכול להיות שגם אין זה נחוץ לו, אבל הוא יודע שמישהו אחר בארץ קונה זאת בנקל, בעוד שהוא איננו יכול לעשות זאת, ודווקא לו אמרו: לך אסור להעלות את שכר העבודה שלך.

שנית, יש עדיין בארץ אנשים הנוסעים באוטובוס. היתה תקופה, אמנם לא ארוכה מדי, שגם אני נסעתי באוטובוס. הרכה יותר נעים לנסוע במכונית פרטית. אנשים הנוסעים באוטובוס אינם יכולים לראות שיש צי ענקי של מכוניות, לאו דווקא קטנות, ותמיד חדשות. כך נראה להם. נראה להם שהן תמיד חדשות, הן לא זוכות להזדקן. זה בוודאי לא עניין כלכלי. אבל למען השם, אל נתעלם מהדברים האלה. איש מאתנו לא יצליח להסביר זאת. כאן אולי הצלחת לעשות זאת, מר הורוביץ, אבל באסיפת פועלים לא תצליח לעשות זאת. אני בוודאי לא, אבל גם לא אתה.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

אגב, זה ידוע גם בכלכלה, וזה נקרא "דמונסטריישן

אפקט".

ראש הממשלה ג. מאיר:

אני מוכנה לכלול בהצעתי גם את קציני הצבא.

שר האוצר פ. ספיר:

לי יותר קל לענות, מפני שאני נוסע במכונית 300 אלף קילומטר ולא כל פעם אני מחליף אותה. אני רוצה להגיד שעל כל המכוניות של השרים בתוספת שלוש מכוניות נוספות הנוסעות בשלט ממזלתי, תחסכי 70 אלף דולר ותשלמי 40-50 אלף דולר בעד חלקים.

ראש הממשלה ג. מאיר:

מדוע רק מכוניות חשרים?

שר האוצר פ. ספיר:

את מדברת על המכוניות של ה"דמונסטריישן אפקט". אני עניתי על מכוניות חשרים, על מכוניות שופט בית המשפט העליון, מבקר המדינה ונגיד בנק ישראל.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אני מדברת גם על קציני הצבא, גם על המנהלים הכלליים ועל כל מיני אנשים אחרים.

שר האוצר פ. ספיר:

תחסכי 200 אלף דולר ותשלמי סכום גדול יותר בעד חלקים. כך אומרים לי המומחים, כאשר מכונית מגיעה לקילומטר מסויים, מחליפים אותה לא בגלל שיכולים להרוויח על המכונית, אלא משום ההוצאות הגדולות שישנן על החלקים, על העמידה בגראז' ועל המכוניות הדורביות. את צריכה את כל זה לחבר ביחד. משום כך לא כדאי לנסוע בהן.

אני מסכים עם מה שאמרת ביחס לעניין הפסיכולוגי, ואני מסכים - ואפילו יותר מאשר מסכים - על עניין שקרה בכמה שטחים, ואני פוגע פה בקודש - וכוונתי לעניין הלונות הראווה והדברים האחרים, אשר בעוד שנה יחריפו. כל אחד יתפוס אז בשערות שיש לו בראשו, ויאמר: למה הגענו?

אני מסכים להטלת מסים על מכוניות ועל ויסקי. אגיד לך שאני מציע להטיל זאת על מותרות אלה שבהם השער הגבוה ביותר בדולרים. ותיאורטית צורך מר הורוביץ במה שאמר. בתוך הסכום של 750 מיליון לירות אותו צריך למסור לועדה, יש סכום של כ-150 מיליון לירות שאותו אני מבקש להטיל על

הדברים האלה. זאת אומרת, תיאורטית צורך מר הורוביץ. תיקח תמונת דולר אחד פי חמש לירות מאשר תיתן פי חמישה דולרים. וכבר זה עונה גם על הנקודה הפסיכולוגית שעוררת, כי לפחות ישלמו יותר בעד ויסקי.

ברצוני לומר כי אם דבר זה ינתן סתם על מנת לספק לירות, יקרה אחת מן השתיים: או שהדבר יקטין את מספר הדולרים שמייצאים מכאן, או שנקבל יותר לירות, כי אנו רוצים בוודאי להעלות זאת ל-15 לירות הדולר.

לכסוף ברצוני לומר כי אני מסכים לחלק גדול מן הדברים שאמר כאן נגיד הבנק. אינני מסכים לנקודה המרכזית בדבריו, כי אני חושב שזוהי אשליה מסוכנת ביותר עבור השולחן הזה - שיש פתרון לעניינים כאשר 24% מהתוצר הלאומי מוצאים בשנת 1970/71 על צורכי בטחון, בין במישרין ובין בעקיפין. ואינני אומר אף מלה אחת על כך שיקחו פחות מגוייס אחד. אינני כולל בזה את המילואים החולכים לשלושים ושניים יום, אבל זה כולל גם דברים אחרים. כל הדברים הטובים והחשובים, אין בהם משום פתרון. הנקודה המרכזית היא הבאלק הזה של 700 מיליון דולר לבטחון, בעוד שלפני שנה הוצאנו 140 מיליון דולר ולפני כמה שנים 130 מיליון דולר. הבאלק הזה של 700 מיליון דולר הם המהווים את הגורם ולא שום מותרות אחרים שבעולם. שום דבר לא יעזור, כולל הבונדס, וכולל הנסיעות הקצרות שכל אחד מאתנו מבצע. אני התחייבתי רק עכשיו לנסוע ליומאים, דולצין נוסע ליומאים, ואחרים - כל זה לא יעזור ולא יפתור את הנקודה המרכזית.

ובענייני השכר, אמרתי כבר את מה שאפשר להגיד. ראש הממשלה מעוררת את השאלה האם אפשר לעשות משהו בעניין הוצאת הדולרים, ואומרת כי צריך לחפש עוד דרכים. לא אמרתי שמצאנו את כל הפתרונות. אני גם סבור שאנו לא נפתור את כל הבעיות. ומר הורוביץ אמר כבר כי רק במיתון אכזרי אפשר לפתור זאת, אבל אסור לנו לעשות מיתון אכזרי, כי על כך התקומם כל האוכלוסיה, וכבר היום היא מתקוממת על דברים אחרים.

אני סבור כי מותר לי להגיד, שהנקודה האכזרית היא 5 מיליארד לירות לבטחון. הנקודה האכזרית אלה הם 700 מיליון הדולרים לבטחון, דבר המגביל בשימוש בעדיפויות אחרות ואיננו מגדיל אותן. אם זאת עליה - זוהי ציפור נפשנו ועל כן תהיה זאת פגיעה בציפור נפשנו אם ניגע בעליה. ואיש גם איננו מציע זאת, חס וחלילה. 60 אלף העולים שיבואו ואשר כולנו שמחים לקראתם, הם כמו 300 אלף עולים לפני מספר שנים. ופיתוח התשתית, עם טלפון וטלגרף - לכל דבר יש נימוק, וגם לי יש על כל דבר נימוק. וכל יד נוספת זוהי הגדלה מתמדת ברוח החיים אשר נפתימה בשנה שעברה ב-9% - וזאת אחת מהשנים הכי גרועות. רבותי, כל הדברים האלה אינם הולכים ביחד.

אני גם כן עברתי את כל הכלכלנים. ואני כל הזמן חושב לעצמי: מתי העם הזה יזעק? מתי השולחן הזה יזעק? ואינני צריך להגיד אם הדבר עליו דיבר מר הורוביץ יקרה בחודש דצמבר או בחודש אוגוסט. לו הייתי מאמין שבאוקטובר 1971 יהיה שלום, הייתי אומר: זה יקרה ב-1971.

רבותי, מרבירים עכשיו על תוספת שכר. כל תוספת אחוז אחד בשכר מסתכמת ב-70 מיליון לירות. אני סבור שבארץ, תוספת שכר של 6% היא גם כן הרבה. לשולחן הזה צריך להיות ברור שאין מפלט מהעלאת השכר, כי שום דבר רע עוד לא קרה עם העלאת השכר הזאת. הורוביץ גם כן בעד יציבות מחירים. הוא נגד יציבות מחירים מלאכותית, אבל הוא בעד יציבות מחירים. כן, בוודאי. וכאן ברצוני

להגיד - ואינני נציגם, אינני יודע גם אם יש להם הרבה נציגים ליד השולחן הזה - אבל התאחדות בעלי התעשייה הציעה הצעה נועזת הרבה יותר מן ההסתדרות. מכרו את ההצעה הזאת שני פרולטרים, נציגי התאחדות בעלי התעשייה, מר יששכר חיימוביץ ודוד גולן מצד אחד, ומר פרידריך. הוא בוודאי גם כן היה פעם במחנות העולים או באיזה מקום אחר. ויש לי הרגשה שאני רוצה לומר אותה כאן: "איר אוט גערעט אין דב פריי". כלומר, הוא דיבר בבוקר, אז מה זה חשוב? וזאת אני אומר על עצמי משום שאני חושב שצחק בבוקר "העסקים יתנהלו כרגיל".

ראש הממשלה ג. מאיר:

שר האוצר נוסע ביום ה' בבוקר. כולנו קיבלנו היום השכלה, אם גם לא כל כך עצומה, אבל לפחות נחוצה. לדעתי, עוד לא הגענו לסיכום, ואינני רואה מנוס מאשר לקיים עוד ישיבת ממשלה. נקווה שלא יהיה צורך בקיום ישיבת ועדת חשרים לענייני בטחון, ואז נקיים ישיבת ממשלה עוד השבוע.

שר האוצר פ. ספיר:

אני מציע לקיים את ישיבת הממשלה ביום ג'.

שר הבטחון מ. דיין:

אני ודאי לא אשתתף בדיון הכלכלי גם משום שאינני בקיא בנושא וגם משום שאינני כלכלן, גם משום שאינני בטוח אם אוכל להשתתף בישיבה ביום ג'. משום כך ברצוני לומר היום שני פסוקים. פסוק אחד, בקשר להצעת ראש הממשלה לכלול בעניין הזה את מכוניות צה"ל, והפסוק השני בקשר להצעת נגיד בנק ישראל להוריד 5% CN BOARD, אם הוא מתכוון גם לתקציב הבטחון...

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

לכולם.

שר הבטחון מ. דיין:

אשר להצעה הראשונה, יכול להיות שיש לכך אפקט פסיכולוגי, יכול להיות שעריכים לעשות זאת. היום צה"ל עובד כך שישנו בו אלוף עמוס חורב, ראש אג"א, הניגש לדברים - למשק צה"ל כולל המכוניות שנוסעות בצה"ל - לפי מיטב הכרתי ולפי מיטב הכרתו, בצורה הטכנית ביותר. מאוד מאוד לא הייתי רוצה לבוא ולומר לו: את כל המשק העצום הזה של הטנקים, המכוניות, הנייפים וחצי הזחלים, אתה תנהל לפי מה שצריך, ולפי הכרתך. אבל את המכוניות הנראות ברחובות, לגביהן תביא בחשבון את הגורם הפסיכולוגי ואינני מקל בזה - וגם אם הדבר בניגוד להערכתך המקצועית, בכל זאת אל תחליף השנה מכוניות. אני לא רוצה להתערב בניהול משק המכוניות. יש ראש אג"א והוא מטפל היום בכל, ממטוסים ועד כל זה. אינני רוצה לבוא ולומר לו: אנו בישיבת הממשלה החלטנו על האפקט הפסיכולוגי. זה איננו טוב בשבילו, וההתערבות הזאת גם איננה טובה בשבילי. יותר טוב לבוא ולומר לו: עמוס, יש לנו פחות תקציב, ואז או שהוא יחליט שאין להחליף מכוניות, או שהוא יציע לבטל אימון בטנקים. אינני רוצה לבוא לראש אג"א משולחן הממשלה, ולומר לו: האיש יראה את המכוניות ברחוב, או לא יראה אותן... אם יחליטו אחרת - אעשה אחרת.

רציתי להעיר הערה נוספת ביחס ל-5 אחוזים CN

BOARD. אינני אומר שבעיני משרד הבטחון זה איזה דבר מתוסן. אני גם אינני קבלן לבטחון, אבל הסכומים שנקב בהם היום שר האוצר ביחס לבטחון - והוא נקב בסכום של 3,850,000,000 בתקציב ועוד 500 מיליון לירות גלגול; ומסכום של 3,850,000,000 לירות 100 מיליון הם אופציה שאם הדברים לא יצאו לפועל, כמו קניות בצרפת, הסכום הזה יורד; אבל כל זה הוא לאחר שהפכו שמים וארץ. הממשלה יכולה להחליט להוריד עוד 5% CN BOARD, כולל משרד הבטחון. כל מה שאומר אז, יהיה: הקימו ועדה אשר תתחיל את כל הדיון הזה מחדש. אני אהיה בועדה. אינני רוצה להשתמש מכך. אבל את זה, אדוני נגיד הבנק, היית צריך לומר לפני המשא ומתן. אם התורה הזאת, שהתקציב לבטחון איננו 3,850,000,000 לירות אלא פחות, היית צריך לומר לפני שלושה חודשים, ואז או שכן היינו עושים זאת, או שלא היינו עושים זאת. זה פשוט לא פויר - וברשותך אשתמש במלה הזאת. אני אומר איך אני רואה זאת, בעוד שאני אומר איך אתה רואה זאת. אתה אומר שאת כל זה אנו עושים בשביל לנצח במלחמה. בעוד שאנו כל הזמן מתמודדים והורגים עצמנו כדי להחזיק איכשהו את העניין הזה. אתה השתמשת במלה, שאין לרפא מחלה על ידי מחלה גרועה יותר. את כל זה אתה עושה כדי לרפא את החולה, אבל עכשיו אתה בא לרופא או לבית המרקחת, ואומר: תעשה לי CN BOARD. לדעתי, אין זה עניין של CN BOARD וגם לא עניין של 5%.

מר הורוביץ, אתה חושב שחשד ספיר אוהב את הסכום של 3,850,000,000 לירות? בשבילו יש בתקציב הבטחון, מבחינת משק המדינה, מיליארד לירות מיותרות. אין זה עניין של 5% או 6%, אלא מיליארד לירות מיותרות שבהן צריך להקטין את תקציב הבטחון, לא את הבטחון. ולמספרים אלה הגענו אחרי כל מה שעברנו. אם יוחלט כאן על הורדת התקציב כולו ב-5%, לא אתנגד לכך, אבל אז יישב מישור ויתחיל את כל זה מחדש. וזהו דבר שעוסקים בו במשך חצי שנה. עכשיו יצטרכו לשבת ולהחליט איך לקבוע את תכנית המלחמה, את תכנית הרכש, את תכנית הביצורים, עד למטולה.

ואם אתם רוצים לדעת, מפני שלא היה לנו הכסף עד היום האחרון - וזה בניגוד לאשדות יעקב למשל - לא היו צריכים לעבור כל גדר כדי להיכנס למטולה, אלא ללכת אל הבית ולקחת את האיש. אין שם אפילו גדר של שלושה חוטים. אמרנו, אולי אפשר לדרוח זאת עוד קצת. ועל כן אין שם אפילו גדר של חוט אחד. אבל אין גדר גם באביבים, וגם בקרית שמונה. אין חוט אחד שצריכים לעבור אותו ולהרים את הרגל על מנת להיכנס לתוך הישוב.

כל זה מורכב, אם צריכים לקצץ - מישור גם צריך לקבל אתריות על כך. אינני במצב שאני יכול לבוא לרמטכ"ל או למטה הכללי, ולומר להם: יש לי חרשות בשבילכם, תורידו 5%. איך? אינני יודע. מה שיש לנו היום זאת התוצאה של נתינת מינימום של בטחון, אשר הורסת את הכלכלה. מה שהבטחון מוציא, הורס את הכלכלה. אבל כאשר חשד ספיר ולפניו חשד שרף אומרים...

שר השיכון ז. שרף:

אני אמרתי לך שאסור לחרוג מסכום של 3.5 מיליארד לירות בישיבה שהתקיימה אצל ראש הממשלה.

שר הבטחון מ. דיין:

אמרתי שאינני ער לבעיות כלכלה, אבל אני יודע שהבטחון מקעקע עכשיו את הכלכלה. חשד שרף אמר שאסור לחרוג מעבר לסכום מסוים. הוא לא אמר מה כן לעשות ומה לא לעשות.

אלה הן שתי הערות: עניין המכונניות בצה"ל והעניין של 5% CN BOARD.

שר האוצר פ. ספיר:

אני מבקש להסמיך את חשד יוסף ספיר, את נגיד הבנק ואותי, לברר, להחליט ולהכריע בעניין ההפקדות. זאת אומרת, בעיית ההפקדות של היבואנים. מר הורוביץ דיבר על כך יותר ארוכות ממני. יש לברר זאת ולקבוע סופית. ישנם כאלה המעריין על כך.

הנקודה השניה, אותם דברים שאינם קשורים במסים, כמו: ביטוח מפני אבטלה, ביטוח לאומי, קרן ההצוואה למילואים - את כל העניינים האלה אני צריך למסור לטיפול לשר העבודה, לשר האוצר ולמשדדיהם. כל הסיכומים יובאו כמובן להכרעה סופית של הממשלה.

הדבר השלישי, דומני שאתה אמרת זאת, שועדת השרים לענייני כלכלה חבדוק זאת. אנו נבוא בדברים ללא ישיבה, ונמסור לוועדה את הסכומים. אני מדבר על כך שחורים לנו למעלה משני מיליארד לירות (מיליארד ורבע, ארבע מאות מיליון ו-850 מיליון). לגבי הסכום של 750 מיליון לירות, האם סכום זה יבוא מבנק ישראל, או לא יבוא מבנק ישראל - על כך איננו צריכים להחליט היום. יש לנו מספיק זמן לכך עד ל-1 באפריל. לא אמרתי גם שהכל יבוא מבנק ישראל. אם כן, משנה שעברה בתקציב האורגניזלי הופיע סכום של 650 מיליון לירות, אשר הפך ל-1,450 מיליון לירות, ובתקציב הזה הופיע סכום של 1,8 מיליון לירות. אני לא אמרתי זאת. אינני רוצה להתריין על דבר שצוד לא מתדיינים עליו. אבל אם מקבלים את הצעתי, אני מודה על כך.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אני חושבת כי אין מתנגדים להצעה זו.

מ ח ל י ט י ם :

- א. להטיל על שרי האוצר והעבודה לברר את הדרכים לגיוסם של 400 מיליון ל"י באמצעות ביטוח מפני אבטלה, ביטוח לאומי וקרן השוואה.
- ב. להטיל על ועדת השרים לענייני כלכלה למנות ועדת משנה לבדיקת הדרכים לגיוס 850 מיליון ל"י באמצעות שינויים במיסוי וכו'.
- ג. להטיל על שרי האוצר, המסחר והתעשייה ונגיד בנק ישראל לברר את אפשרות ביצועה של התכנית לפקדון ליבוא.
- ד. תוצאות הכיורים תובאנה לאישור הממשלה בישיבה ביום כ"ה בשבט התש"ל (1.2.1970), על-מנת לאפשר את הגשת הצעת התקציב לכנסת ביום ג' באדר א' (9.2.1970).

המשך הדיון נדחה.

הישיבה ננעלת.